

משום טחינה, או לא. דמסתברא דשרי כדק"ל
 דשווי אוכלא משווינן³⁰⁰. ותנן נמי³⁰¹ מחתכין
 את הדלועים לפני הבהמה כו', ולא דוקא לפי
 הבהמה דמגי לה בחתיכות גדולות, אלא ה"ה
 לעופות, דכ"ל שיווי אוכלא שרי. ואורחא דמילתא
 קתני.

אלא דקשיא לי על זה, הא דאמרינן בפרק כלל
 גדול³⁰² האי מאן דפריס סילקא חייב משום
 טוחן. ואם באנו לומר דשלא לצורך היום
 קאמר אלא כדי לבשרו לערב, וכמ"ש הרמב"ם
 ז"ל³⁰³ המחתיך את הירק-דק דק כדי לבשר
 הרי זה תולדת טוחן. והדבר צ"ע אי טוחן ממש
 קאמר, היאך נתיר מלאכה דאורייתא מפני עופות,
 ובהמה. גם מה שכתב הרב ז"ל³⁰⁴ לפיכך אין
 מרסקין לא את השחת ולא את החרובין לפני
 הבהמה בין דקה בין גסה מפני שנראה כטוחן.
 אבל מחתכין את הדלועין לפני הבהמה, ואת
 הנבלה לפני הכלבים, שאין טחינה בפירות. לא
 ידעתי דעתו, שהרי בשבת³⁰⁵ משמע דטעמא
 דאין מרסקין את החרובים משום דמטרח
 באוכלא לא טרחינן, דחרובין דומיא דשחת כו'
 כרב דקיימא לן כותיה. ועוד מאי קאמר דאין
 טחינה בפירות, הלא עיקר הטחינה בפירות היא
 כגון חטים ושעורים. וחרובים עצמן פירות הן,
 ואיך אמר שנראה כטוחן. וכערון³⁰⁶ פירוש פריס
 סילקא שהוא כעין (כתושדה)³⁰⁷ ואינו כעין חיתוך.
 וכמה שפירש הגאון אלפסי ז"ל³⁰⁸ במאן סליק
 סלקי³⁰⁹ שהטעם מפני הקמת הדק, כתב הרב
 הכהן ז"ל דצ"ע דלא גרעי עצים מסיילקא, ע"כ.

→ **תשובה** מסתברא דהא דפריס סילקא, דוקא במחתך
 דק דק, כדי לאוכלו למחר, או אפילו לבו
 ביום ולאחר שעה. לפי שדרכו של סילקא לחתכו דק
 דק (בשערב)³¹⁰ בשולו, וכל שדרכו בכך ומניחו לאחר
 שעה חייב. אבל לאוכלו מיד מותר, שלא אסרו על אדם
 (לאכלו)³¹¹ מאכלו חתיכות גדולות או קטנות. הכענין

להחזירו בשבת. דמן הדין היה שלא יטלטלו כלל
 ואפילו כ"ט. ולאחר שהניחו על גבי קרקע לאחר מצותו
 אסור לטלטלו, וכדאיתא התם כירושלמי²⁹⁴. אלא משום
 הידור מצוה, התירו טלטלו וחזרתו בשבת ולהוסיף
 כ"ט. אבל ירקות הראויות להאכילה ביומן, נראה לי
 שמוחר להשקותן כדרך שמוחר לטלטלן.

עד

הובאה בקיצור בב"י אריח סי' שח טז, ב ד"ה כתב בתשובות
שאלת דרך האנשים והנשים לשאת תחת
 אצילהן, הדבר שמתהווה ממנו המשי.
 מי הוא אסור בשבת לקיימו לשם מי הוא
 אסור מלאכה, שרשיי ז"ל פירש²⁹⁵ שהיא אחת
 מהמלאכות. ואע"פ שאינה מלאכה ממש, מ"מ
 היא מלאכת מחשבת (שעזר החום נובעי)²⁹⁶.
 ועוד שמו"ל (הזיעה)²⁹⁷ התולעת.

תשובה, רש"י שפירש כן בפרק מציאת האשה²⁹⁸ בהא
 דבעי רבינא במלאכת האשה עשתה שתיים
 ושלוש מהן, התם לאו במלאכת ממש מן המלאכות
 הגמורות בשבת. אלא בעניינים המוחלקים שהיא מרווחת
 בהן בבת אחת. ואפילו כשמירת הזרעים ושמירת הפרה
 ושמירת התינוקות, שאינה מלאכה אסורה. שגם זה
 פרש"י²⁹⁹ לאחת מאותן מלאכות שמירת קישואין. ומ"מ
 זה שאמרת, ודאי אסור. לא יהא אלא משום טלטול,
 וטלטול דבר זה הוא אסור כטלטול הכצים. ועוד כי
 כודאי מילד הוא כחומו, ומלאכת מחשבת היא ואסורה.

עה

הובאה בקיצור בב"י אריח סי' שכא ז, א ד"ה אסור. וכסי' שכד דף
 צה ריש ע"א
ד שאלת אם מותר לפרר פתותי לחם לתת לפני
 התרנגולין בשבת, אם איכא למיחש

304. שם.
 305. קנה, א.
 306. ערך פרט.
 307. כתישה.
 308. שם לב, א בגרפס.
 309. סלית סילחי.
 310. בשעת.
 311. לאכול.
 312. שבת ער, א.

294. פיג הי"א.
 295. כתובות טו, א ד"ה שתיים שלש.
 296. שעזרת בחום טבעי.
 297. הרית.
 298. שם.
 299. שם.
 300. שבת קנה, א.
 301. שבת קנו, ב.
 302. עד, ב.
 303. שבת פכ"א הי"ח.

דאילו לא ראהו מעולם כ"ש שעברו י"ב חדש, ומחיה המתים יכרך. אלא שלא אמרו אלא במי שראה את חבירו ואח"כ נעלם ממנו. דעל מי שעברו עליו ל' יום יכרך שהחינו, ואם עברו עליו י"ב חדש יכרך מחיה המתים. שהרי זה בראייתו עכשיו כאלו נעלם ממנו, ומת, ועכשיו חזר וחייה.

עז

הובאה בקצור בב"י סי' רכה ד"ה וכתב הרשב"א

ולענין שאמרת ברואה את חבירו אם יש אחרים שנהנים גם הם בראייתו, אם מברך הטוב והמטיב כדרך שמברך בירידת הגשמים ואית ליה לדידיה ארעא, ובילדה אשתו זכר דאשתו נהנית ממנו³¹⁸.

תשובה לא בכל דבר שנהנה הוא ואחרים עמו, מברך הטוב והמטיב. שאם כן אפילו אקרא חדתא יכרך הטוב והמטיב. אלא בדבר שיש לו תועלת והנאה בו ולאחרים עמו, כגון ירדת הגשמים וירושת הקרובים, ואפילו בריבוי יין ואחרים נהנים ושותים ממנו עמו. אבל בהנאה לבד בראיית פירות חדשים לא מצינו. שא"כ למה שאלו בילדה אשתו זכר מאן איכא אחרינא בהדיה, ואמרו ההתם נמי איכא אשתו בהדיה, תיפוק ליה משום בני ביתו ובני דנהנים ושמחים עמו, ואפילו הכל נהנין בלידת הזכרים. אלא שהנאת תועלת קאמר, ובלידת אשתו זכר יש לאב ולאם הנאת תועלת. חדא דהוה להו חוטרא לידה ומרא לקבורה³¹⁹. ועוד שהוא כירך האב והאם ומדת כל אדם תאכין לו ליורשן.

עח

הובאה בקצור בב"י או"ח סי' תרלט שמג, ב ד"ה ומ"ש רבינו אע"ג

עוד שאלת ל"ל ראשון של סוכות שירדו הגשמים, או המצטער, אם חייב על כל פנים לאכול כזית או כביצה בסוכה כיון שאין כל כך צער באכילת שיעור ביצה, או לא.

שאמרו³¹² לענין בורר, היו לפניו שני מיני אוכלין, בורר ואוכל, בורר ומניח לא יברור, ואם בירר חייב חטאת. ופירשה אב"י דה"ק בורר ואוכל לאלתר, בורר ומניח לאלתר, ולכו ביום לא יברור ואם בירר נעשה כבורר לאוצר וחייב חטאת. דאלמא כל שאוכל לאלתר כדרך שדרכן של בני אדם לאכול, אע"פ שיש באותו צד בעצמו חיוב חטאת בשמניח לאחר זמן ואפילו לכו ביום מותר, והכא נמי דכוותה היא.

וכ"ל מה שתפסת על הרב ז"ל, הדין עמך לפי דעת. כי ההיא דאין מרסקין את החרובין, משום מיטרח באוכלא לא מטרחינן היא, כדאיתא התם בפרק מי שהחשיך³¹³. גם מה שאמר שאין טחינה בפירות אלא כתבואה, וסילקא עצמה היא תיובתיה, גם שחת וחרובין לפי דעתי גם בירושלמי³¹⁴ אמרו הדין (דשחית)³¹⁵ תומא כדמפריך ברישיה משום דש, כדמבחר בקליפתה משום בורר, כי שחיק במדוכתיה משום טוחן, כד יהיב משקין משום לש, גמר מלאכתו משום מכה בפטיש. אלמא בשחיקת השום יש בו משום טוחן. ומן הירושלמי ג"כ נלמד שהכל תלוי בין עושה ואוכל לאלתר, לעושה ומניח לכו ביום. דהא דמפריך ראש של שום מחייב משום דש ומשום מכה בפטיש. ואלו לאכול לאלתר כבר התירו בגמרא בפרק תולין³¹⁶, דאתמר התם חרדל שלשו מערב שבת למחר ממחו בכלי ואינו ממחו ביד, ואסיקנא ממחו בין ביד בין בכלי. והילכך אף לפרר לפני התרנגולין שמזונתם עליך להאכילם מותר לאלתר. דשווי אוכלא משוינין.

עו

הובאה בקצור בב"י או"ח סי' רכה ד"ה וכתב עוד

שאלת מי שלא ראה את חבירו מעולם ושולחים זה לזה כתבים ועכשיו ראהו מה יכרך אם נהנה בראייתו.

תשובה מי שלא ראה את חבירו מעולם, איני רואה שיהא חייב לכרך כלום. שאם יכרך על כל מי שנהנה בראייתו, רבו הברכות. ולא אמרו³¹⁷ אלא בחבירו הרגיל אצלו. דאילו על מי שלא ראהו, לא נמצא החילוק הזה. שבברכת מי שלא ראה את חבירו ל' יום יכרך שהחינו, ולאחר י"ב חדש יכרך מחיה המתים.

317. ברכות נח, ב.
318. ברכות נט, ב.
319. יבמות סה, ב.

313. קנה, א.
314. שבת פ"ז ה"ב.
315. דשחיק.
316. קמ, א.

רבינו נסים כלל גורל פרק שביעי שבת לב שלש הגבורים

6

האמר - המעמד הלא כדרכו דבק מילוח מתחלף... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'...

משום כך שבן חייב משום בונה ומפרק א חולדה דרש הוא: והמעמד *אמר רבא:

הוא מאן ב דבוקי מילוח ממלחמת מידויב משום מעמד (ה) אמר אביי אין דרך עיבוד בכך אלא בגידולו קרקע: והדרש חאמי' הדרש והבצק והבצק כולן מלאכה אחת הן:

האזהרה הבהוד והמחן: *עו' רבנן דהו' לפניו (שני) מיני אכלין בחד ואוכל בחד ומצוי ולא יכרוז ואם בחד חייב חמאט *מאי קאמר אמר אביי רבי קאמר בחד ואוכל לאלתר בחד ומצוי לאלתר ולבו ביום לא יכרוז ואם בחד נעשה בכבוד ואלו ביום לא יכרוז ואם בחד קמה דרבא ואמר להו' שפד קאמר נחמי הו' לפניו (ג) שני מיני אכלין ובידו ואכל ובידו הניח רב אש חמיני פפור הו' דרמה מרפתי חמיני חייב רב אש חמיני פפור ורמא תרמי חייב לא קשיא הא בקטן וחמיני הא בגפה וכדו: אמר חזקיה הבהוד תורמטין חזקיה פסולת שלהן חייב חמאט ליכא קביר חזקיה אוכל חזקיה פסולת אמר לא שאני תורמטין חזקיה שולק ליה שבוע ומצו בקריה בקליפתא ואי לא שקלי (א) ליה מן פרסולת משה הלכך אי לא שקלי (ב) ליה מן פרסולת משה חזקיה אוכל רבא חייב: והפדן אמר רב פפא האי מאן דפריש ב סלקא בשבת חייב משום מוחן ואמר רב גושאית האי מאן דרכלת ד סלחתי חייב משום מוחן אמר רב אשי ואי קפדי אבשרתא חייב משום מוחן. ופי' דרכלת סלחתי אלו עצי דקלים שעומדין שביי הוי פירוש נימין נימין וכשפסקי אהון הוימין יצאנו מבינתן במין קמח דק ומחן כך נחשב כמחן: והדרש האופה אמר רב ארבה בר אשי כד עורא האי מאן דשרא ה סכרמא לאתונו:

חייב משום כבשל פשיטא מרז דחומא (א) לשריף (ב) מנא קמין קא משמע לן דברפא רפי וחד קמין פירוש סכרמא גרלי דברכה וקקין אבי רבא האי מאן דאמר גרלי כופרא חייב משום מבשל: והגוון את הצמר המגפצו והמלכנו והצובע והמחן: ועו רבנן דרעליש את רבנן הרקמבז והמרמז חייב שלש המאנה: הקשר והמחור והתרופ

האמר - המעמד הלא כדרכו דבק מילוח מתחלף... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'...

האמר - המעמד הלא כדרכו דבק מילוח מתחלף... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'...

האמר - המעמד הלא כדרכו דבק מילוח מתחלף... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'...

האמר - המעמד הלא כדרכו דבק מילוח מתחלף... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'...

האמר - המעמד הלא כדרכו דבק מילוח מתחלף... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'...

האמר - המעמד הלא כדרכו דבק מילוח מתחלף... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'...

האמר - המעמד הלא כדרכו דבק מילוח מתחלף... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'...

האמר - המעמד הלא כדרכו דבק מילוח מתחלף... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'...

האמר - המעמד הלא כדרכו דבק מילוח מתחלף... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'...

האמר - המעמד הלא כדרכו דבק מילוח מתחלף... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'...

האמר - המעמד הלא כדרכו דבק מילוח מתחלף... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'...

האמר - המעמד הלא כדרכו דבק מילוח מתחלף... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'...

האמר - המעמד הלא כדרכו דבק מילוח מתחלף... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'...

האמר - המעמד הלא כדרכו דבק מילוח מתחלף... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'...

האמר - המעמד הלא כדרכו דבק מילוח מתחלף... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'...

האמר - המעמד הלא כדרכו דבק מילוח מתחלף... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'... אומר מלך המעשרת המלך (המלך) וכו'...

פטור אבל אסור מד דהי שטיי גמור מותר לכחלה עד כאן לשונו: נמי שרי מיהו הנהגות (סמ"ג) [סמ"ק] כתב דין הטוחן ומכל מקום נכון להחמיר משום הרואה עכ"ל ההגה"ה:
 ה ואסור לחתוך הירק דק דק שדומה לטוחן. נפרק כלל גדול אמר רב פפא האי מאן דפריס סילקא מייד משום טוחן והרשב"א מחיר כשאוכלו לאלתר בסעודה ועל זה סומכים בסעודות גדולות לחתוך הירק דק דק ולהשיס בהס חגלין ורואיניי ושמן זית כדרך שמסקנין החומר והעולשין שקורין שלאטי"ע וכן נראה עיקר דכיון דלאשכחן בדברים שאסרו חכמים משום טורח דשרי לאלתר באותה סעודה הי"נ בדבר שאסרו משום טוחן נמי שרי לאלתר באותה סעודה דמאי שנא הא מהא:

[יב] (ב) אסור לחתוך הירק דק דק שדומה לטוחן: זה סומכים בסעודות גדולות לחתוך הירק דק דק ולהשיס בהס חגלין ורואיניי ושמן זית כדרך שמסקנין החומר והעולשין שקורין שלאטי"ע וכן נראה עיקר דכיון דלאשכחן בדברים שאסרו חכמים משום טורח דשרי לאלתר באותה סעודה הי"נ בדבר שאסרו משום טוחן נמי שרי לאלתר באותה סעודה דמאי שנא הא מהא:

פריס מחטבו הדק והתוספות (ד"ה הא) כתבו דוקא בסילקא שיך טמינה אבל שאר אוכלין שרי ובסוף פרק אלו קשרים (קד): כתבו התוספות (ד"ה אלא) אהא דשרי החס קנינא ירק ביום הכפורים ולא דמי להא דלמרינן החס נפרק כלל גדול האי מאן דפריס סילקא מייד משום טוחן דהתם מיירי כשעושה חמיכות דקות מאד והכא מיירי כשעושה חמיכות גדולות והנהגות מיימון נפרק כ"א (היי"ט אות ע) כתבו דברי התוספות (דפרק כלל גדול) ואמר כך כתבו והי"ד יוסף פירש בשם רש"ים דלמס מותר לפרר מאחר שנתקן כבר דלא מנינו טוחן אחר טוחן ור"מ (יראש השלם סי' רעד קל"ג): כתב דאסור לפרר פירות לפיורין דקין עכ"ל משמע דסבירא ליה דסילקא לאו דוקא (*א) טו והאי סבירא דרש"ים כחנה סמ"ג (לאון סה יג: ד"ה הטוחן) וגם הר"ן (לב ד"ה אמר רב פפא) והמרדכי (סי' שסג) נפרק כלל גדול (ב): ודברא"ש (סי' ה) כתב זה לשונו פירש רבינו מנחם (עגלון ע"ד: ס"ג) עני דקלים שעומדים שייב כעין נומין ששכמפרק הנימין הללו יוצא מביניהם כמו קמח דק לפיכך המנפלו חייב משום טוחן ופירוש הגון הוא דומיא דסליתי סילתי דבסמון ופירוש רש"י חמיה הוא דבר שהוא אוכל ומחמך אותו דק דק אין שיך ביה טמינה עכ"ל: ודברא"ש כתב נפרק כ"א (היי"ט) המחמך את הירק דק דק כדי לבשלו הרי זה מולדס טוחן ומייב לפיכך אין מרסקין לא את השסם ולא את המרוצין לפני הטהמה מפני שנראה כטוחן (ונפ"מ (הט"ו)) [ונפרק ז' (ה"ה) ז'] כתב המחמך את הירק מעט לבשלו הרי זה חייב שזו המלאכה מולדת טמינה נראה שהוא ז"ל מפרש דדוקא נקט סילקא שמופכין אותה דק דק לבישול והוא הדין לשאר ירקות שמופכין אותן דק דק לבישול ואפשר דאפילו הן נאכלות כמו שהן חיות אם חמך אותן דק דק לבשל נמי מייביי אבל אם רוצה לאכלן חיות אפילו חמכן דק דק לית בהו משום טוחן ואפשר דאפילו איסורא דרבנן לית בהו דאין דרך טמינה בכך והיינו דכדי לומר דמייסר לרסקן מדרבנן משום דמייחו כטוחן אהדר אשסם ומרוצין לפני הטהמה ומיאו יס לדמות דלישנא דמתניתין דפרק מי שהשקין (קנה) נקט ונפרק מפנין (קמח) גבי הא דמניא סבילי פיהא ואיחזי וכו' וקוטס מד ואוכל ונבלג שלא יקטוס בכלי פירש רש"י שלא יקטוס בכלי כדרך מול דלמרינן (ע"ד): מאן דפריס סילקא דמי לטוחן משמע מדבדיו דלא מייביי אלא כדפריס בכלי דוקא אבל פריס מד לא ומיאו אפשר דאיסורא דרבנן מיהא איכא: וכתוב בסרומת הדשן (סי' ט"ז) סימן (נ"ו) [נ"ו] דבשר מבושל או ללי מודו כולי עלמא דשרי לחתכו דק דק בסכין ולא דמי לעניס ולפירות ולמס דליניהו כולהו גידולי קרקע ויש בנימס טמינה כגון חטאה וקטנים דעיקר טמינה שיך [הגון] אבל בשר דאין גידולו מן הארץ י"ל דבאוכל כזה לכולי עלמא לא שיך ביה טמינה ואפילו למי שאינו יכול לנטום אלא אם כן יספוק שרי דאוליין נתר רובא דעלמא אמנסי אין נראה להחמיר מטעם זה לחתוך בשר מי דק דק לטוך עופות להאכלין דהואיל ואין הבשר כך ראוי לאכילה אלא לנפס אותו ולאו כארסיה איכא למימר דהא דהתירו התוספות לטוחן אוכלין היינו משום דאין לרין טמינה דאי צעי אכיל ליה כמו שהוא שלם והיה לוטעו בין שיניו אבל אי לאו האי טעמא לא ומו משום דיש לנו ליגע ביה משום [איסור] שוייה אוכל לבהמה ומשום מיעוט באוכלין לבהמה כהיא דפרק מי שהשקין (קנה) עכ"ל: ודברא"ש כתב

בשעושה חמיכות גדולות והנהגות מיימון נפרק כ"א (היי"ט אות ע) כתבו דברי התוספות (דפרק כלל גדול) ואמר כך כתבו והי"ד יוסף פירש בשם רש"ים דלמס מותר לפרר מאחר שנתקן כבר דלא מנינו טוחן אחר טוחן ור"מ (יראש השלם סי' רעד קל"ג): כתב דאסור לפרר פירות לפיורין דקין עכ"ל משמע דסבירא ליה דסילקא לאו דוקא (*א) טו והאי סבירא דרש"ים כחנה סמ"ג (לאון סה יג: ד"ה הטוחן) וגם הר"ן (לב ד"ה אמר רב פפא) והמרדכי (סי' שסג) נפרק כלל גדול (ב): ודברא"ש (סי' ה) כתב זה לשונו פירש רבינו מנחם (עגלון ע"ד: ס"ג) עני דקלים שעומדים שייב כעין נומין ששכמפרק הנימין הללו יוצא מביניהם כמו קמח דק לפיכך המנפלו חייב משום טוחן ופירוש הגון הוא דומיא דסליתי סילתי דבסמון ופירוש רש"י חמיה הוא דבר שהוא אוכל ומחמך אותו דק דק אין שיך ביה טמינה עכ"ל: ודברא"ש כתב נפרק כ"א (היי"ט) המחמך את הירק דק דק כדי לבשלו הרי זה מולדס טוחן ומייב לפיכך אין מרסקין לא את השסם ולא את המרוצין לפני הטהמה מפני שנראה כטוחן (ונפ"מ (הט"ו)) [ונפרק ז' (ה"ה) ז'] כתב המחמך את הירק מעט לבשלו הרי זה חייב שזו המלאכה מולדת טמינה נראה שהוא ז"ל מפרש דדוקא נקט סילקא שמופכין אותה דק דק לבישול והוא הדין לשאר ירקות שמופכין אותן דק דק לבישול ואפשר דאפילו הן נאכלות כמו שהן חיות אם חמך אותן דק דק לבשל נמי מייביי אבל אם רוצה לאכלן חיות אפילו חמכן דק דק לית בהו משום טוחן ואפשר דאפילו איסורא דרבנן לית בהו דאין דרך טמינה בכך והיינו דכדי לומר דמייסר לרסקן מדרבנן משום דמייחו כטוחן אהדר אשסם ומרוצין לפני הטהמה ומיאו יס לדמות דלישנא דמתניתין דפרק מי שהשקין (קנה) נקט ונפרק מפנין (קמח) גבי הא דמניא סבילי פיהא ואיחזי וכו' וקוטס מד ואוכל ונבלג שלא יקטוס בכלי פירש רש"י שלא יקטוס בכלי כדרך מול דלמרינן (ע"ד): מאן דפריס סילקא דמי לטוחן משמע מדבדיו דלא מייביי אלא כדפריס בכלי דוקא אבל פריס מד לא ומיאו אפשר דאיסורא דרבנן מיהא איכא: וכתוב בסרומת הדשן (סי' ט"ז) סימן (נ"ו) [נ"ו] דבשר מבושל או ללי מודו כולי עלמא דשרי לחתכו דק דק בסכין ולא דמי לעניס ולפירות ולמס דליניהו כולהו גידולי קרקע ויש בנימס טמינה כגון חטאה וקטנים דעיקר טמינה שיך [הגון] אבל בשר דאין גידולו מן הארץ י"ל דבאוכל כזה לכולי עלמא לא שיך ביה טמינה ואפילו למי שאינו יכול לנטום אלא אם כן יספוק שרי דאוליין נתר רובא דעלמא אמנסי אין נראה להחמיר מטעם זה לחתוך בשר מי דק דק לטוך עופות להאכלין דהואיל ואין הבשר כך ראוי לאכילה אלא לנפס אותו ולאו כארסיה איכא למימר דהא דהתירו התוספות לטוחן אוכלין היינו משום דאין לרין טמינה דאי צעי אכיל ליה כמו שהוא שלם והיה לוטעו בין שיניו אבל אי לאו האי טעמא לא ומו משום דיש לנו ליגע ביה משום [איסור] שוייה אוכל לבהמה ומשום מיעוט באוכלין לבהמה כהיא דפרק מי שהשקין (קנה) עכ"ל: ודברא"ש כתב

דרכי משה

(*א) וכן כתב באור זרוע (ח"ב סי' ט): (ב) וכתב הר"ן פרק כלל גדול דף (קל"א ע"א) (לב ד"ה אמר רב פפא) דמשום הכי מותר לפרר פוררי לחם לתרגולים:

דרישה

סילקא דוקא לא הוה מקשה מידי: ומה שכתב בית יוסף בסמון בעמוד ב"ח להחיר עשיית שלאטי"ע בשבת זה לשון [הבית יוסף] ובלאו הכי שהרי לדברי התוספות פשיטא דכל שאר ירקות בר מסילקא שרי, רצה לומר שארי ירקות הנאכלין חייך כעין שלאטי"ע דוקא קאמר והא דקאמר בר מסילקא רצה לומר בר מסילקא וכיצא בו דאינן נאכלין חייך דוק: ומה שכתב בתרומת הושן סימן (נ"ו) [נ"ו] הציאו בית יוסף שם זה לשונו בשר מבושל או צלי נראה דלכולי עלמא שרי לחתכו דק דק בסכין ולא דמי לעצים ופירות ולחם כי אין להקשות הא לחם גם כן ליכא מאן דאסר וי"ל דבית יוסף קיצר כאן בהעזקה תשובת מהר"א דשם כתב לפני זה זה לשונו וכתב עוד דמותר לפרר לחם משום דנתחך כבר ולא מצינו טחין אחר טוחן משמע אי לאו הכי הוי שיך טמינה בלחם ואי"נ דאוכל הוא

[ב] אסור לחתוך הירק דק דק שדומה לטוחן. זה לשון הגמרא פרק כלל גדול דף ע"ד (ע"ב) אמר רב פפא האי מאן דפריס סילקא מייד משום טוחן ופירש רש"י פריס מחטבו דק ודפריס במ"ס גרסינן ולא בסמ"ך כדאינא בהעור והרוטב (חולין ק"ב) מאי קיפה פירמא מחתכו הרק עכ"ל והתוספות כתבו שם ו"ל דפריס סילקא דוקא בסילקא שיך טמינה אבל שאר אוכלין שרי עכ"ל. ונראה דכוונת התוספות מה שכתבו דוקא בסילקא וכו' דכוונתם דאינן נאכלין הי (דוקא הוא דקאמר) והוה דומה למה שכתב הרמב"ם והביאו בית יוסף בסמון עיי"ש אבל בשאר אוכלין דנאכלין חי שרי דאם לא כן קשה מאי שנא סילקא משאר ירקות, ועוד מדהקשה התוספות בפרק אלו קשרים והביאו בית יוסף בסמון מהא דהתירו קנינא ירק ביום כפריס סילקא דמי לטוחן דהתם מיירי כשעושה חמיכות דקות מאד והכא מיירי כשעושה חמיכות גדולות והנהגות מיימון נפרק כ"א (היי"ט אות ע) כתבו דברי התוספות (דפרק כלל גדול) ואמר כך כתבו והי"ד יוסף פירש בשם רש"ים דלמס מותר לפרר מאחר שנתקן כבר דלא מנינו טוחן אחר טוחן ור"מ (יראש השלם סי' רעד קל"ג): כתב דאסור לפרר פירות לפיורין דקין עכ"ל משמע דסבירא ליה דסילקא לאו דוקא (*א) טו והאי סבירא דרש"ים כחנה סמ"ג (לאון סה יג: ד"ה הטוחן) וגם הר"ן (לב ד"ה אמר רב פפא) והמרדכי (סי' שסג) נפרק כלל גדול (ב): ודברא"ש (סי' ה) כתב זה לשונו פירש רבינו מנחם (עגלון ע"ד: ס"ג) עני דקלים שעומדים שייב כעין נומין ששכמפרק הנימין הללו יוצא מביניהם כמו קמח דק לפיכך המנפלו חייב משום טוחן ופירוש הגון הוא דומיא דסליתי סילתי דבסמון ופירוש רש"י חמיה הוא דבר שהוא אוכל ומחמך אותו דק דק אין שיך ביה טמינה עכ"ל: ודברא"ש כתב נפרק כ"א (היי"ט) המחמך את הירק דק דק כדי לבשלו הרי זה מולדס טוחן ומייב לפיכך אין מרסקין לא את השסם ולא את המרוצין לפני הטהמה מפני שנראה כטוחן (ונפ"מ (הט"ו)) [ונפרק ז' (ה"ה) ז'] כתב המחמך את הירק מעט לבשלו הרי זה חייב שזו המלאכה מולדת טמינה נראה שהוא ז"ל מפרש דדוקא נקט סילקא שמופכין אותה דק דק לבישול והוא הדין לשאר ירקות שמופכין אותן דק דק לבישול ואפשר דאפילו הן נאכלות כמו שהן חיות אם חמך אותן דק דק לבשל נמי מייביי אבל אם רוצה לאכלן חיות אפילו חמכן דק דק לית בהו משום טוחן ואפשר דאפילו איסורא דרבנן לית בהו דאין דרך טמינה בכך והיינו דכדי לומר דמייסר לרסקן מדרבנן משום דמייחו כטוחן אהדר אשסם ומרוצין לפני הטהמה ומיאו יס לדמות דלישנא דמתניתין דפרק מי שהשקין (קנה) נקט ונפרק מפנין (קמח) גבי הא דמניא סבילי פיהא ואיחזי וכו' וקוטס מד ואוכל ונבלג שלא יקטוס בכלי פירש רש"י שלא יקטוס בכלי כדרך מול דלמרינן (ע"ד): מאן דפריס סילקא דמי לטוחן משמע מדבדיו דלא מייביי אלא כדפריס בכלי דוקא אבל פריס מד לא ומיאו אפשר דאיסורא דרבנן מיהא איכא: וכתוב בסרומת הדשן (סי' ט"ז) סימן (נ"ו) [נ"ו] דבשר מבושל או ללי מודו כולי עלמא דשרי לחתכו דק דק בסכין ולא דמי לעניס ולפירות ולמס דליניהו כולהו גידולי קרקע ויש בנימס טמינה כגון חטאה וקטנים דעיקר טמינה שיך [הגון] אבל בשר דאין גידולו מן הארץ י"ל דבאוכל כזה לכולי עלמא לא שיך ביה טמינה ואפילו למי שאינו יכול לנטום אלא אם כן יספוק שרי דאוליין נתר רובא דעלמא אמנסי אין נראה להחמיר מטעם זה לחתוך בשר מי דק דק לטוך עופות להאכלין דהואיל ואין הבשר כך ראוי לאכילה אלא לנפס אותו ולאו כארסיה איכא למימר דהא דהתירו התוספות לטוחן אוכלין היינו משום דאין לרין טמינה דאי צעי אכיל ליה כמו שהוא שלם והיה לוטעו בין שיניו אבל אי לאו האי טעמא לא ומו משום דיש לנו ליגע ביה משום [איסור] שוייה אוכל לבהמה ומשום מיעוט באוכלין לבהמה כהיא דפרק מי שהשקין (קנה) עכ"ל: ודברא"ש כתב

8

ואסור לרדות דבש מהכוורת. נסוף פרק המלמע והלשון משמע דדוקא מחלת רדייתו ממקום שהיה דטק אסור דנראה כמולג ועוקר דבר מגידולו אבל אם נתלש מצעד יוס ממקום דישוקו או שנתרסק מצעד יוס והדבש נף בצורתו מותר לרדותו וכן כתב הרב המגיד על שם הרשב"א הביאו בית יוסף:

[יג] ואסור לרדות דבש מהכוורת שדומה לתולש: [יד] קמח של קליות שנתייבש בתנור

הרשב"א ואפילו אם אחד מחמך לזוך כל בני הסעודה שרי שהרי המוספות (עד: ד"ה טרר) פירשו טרר ומניח דהיינו טרר לזוך אחרים ומשמע דליכא מאן דפליג עליה דהרשב"א בהא דהא שפיר מייתי רביא מההיא דטרר ונלאו הכי לדברי המוספות (עד: ד"ה הא) פשיטא דכל שאר ירקי בר מילקא שרו ולפירוש רבינו מנחם והרא"ש אפילו סילקא נמי שרי ולדברי הרמב"ם כל היכא שאינו מחמך כדי לנצל פטור ואפשר

דאמר בין נקמח דבר גיבול הוא ובין נמורקן ללאו בר גיבול הוא מיד שנתן מים לתוך הקמח או לתוך המורקן היינו דנחית מים זהו גיבולו הוא הדין בקלי דקמח שעושין ממנו לאו בר גיבול הוא אלא עושין מאלל שתיחא משמן ומים ומלג שמערבין ו והוא קימחא דאכשונא נמי לרבי מיד שנתן המים לתוכו מייחב ולא מהני ליה שינוי אבל לרבי יוסי ב"ר יהודה דהלכה כמותו דנחית מים בקמח אינו מייב עד שיגבול ובמורקן ללאו בר גיבול הוא יכול ליתן מים למורקן לכיון דלאו זהו גיבולו לאו מדי עבד אלא בקימחא דאכשונא דאם עושין השתיחא ענה דומה ללישה דבקמח גמור הילכך אם השתיחא ענה דמיחוי בלישה ואחי למיטעי לעשות גיבול בשאר קמח גורנין בהך שתיחא דאסור לגבולה אלא על ידי שינוי גמור דהיינו על ידי על ידי פירוש מעט מעט אלא כשהשתיחא רכה דאינו דומה ללישה כלל מותר לגבולה אפילו הרבה יחד מיהו קמח שינוי לרבי שינוי קמח תחלה: ואיכא להקשות דבהך נתיחא דפליגי זה קמחי הכי אין גובלין את הקלי יש אומרים גובלין מאן יש אומרים [אמר רב חסדא] רבי יוסי ב"ר יהודה היא והני מילי דמשי על ידי על ידי ושון שטחשין את השתיחא נופייה רשיין בתרוד דהיינו גובלין ומשמע דסיפא דהך נתיחא היא דפליגי זה ופרין והאמר את גובלין לכאורה משמע דהכי קשיא ליה היאך קאמר רבי יוסי ב"ר יהודה גובלין והא אינו גובלין קאמר ומשי לא קשיא הא דקאמר אין גובלין בעבה והא דקאמר גובלין ברכה והני מילי דמשי דנותן את השתיחא ואחר כך נותן את החומץ דקשיא טובא מאי ושון שטחשין את השתיחא הלא לרבי אין גובלין כלל דנחית מים זהו גיבולו ולא מהני ליה שינוי ותו קשה דמטיקרא אברייתא דמינה על יש אומרים גובלין דמוקמינן לה ברכה קאמר דמשי על ידי על ידי ובברייתא דפרין מינה דקאמר רבי יוסי ב"ר יהודה דאין גובלין דמוקמינן לה בעבה קאמר דמשי דנותן את השתיחא תחלה ואחר כך נותן את החומץ ורבי כתב בהיפך דבעבה משי על ידי על ידי וברכה משי דנותן הקמח תחלה דהיינו השתיחא: וליכא נראה דהי

דמישרא נמי שרי לנחמלה ולדברי רשב"א ורא"ש דלא חילקו בכך איכא למימר דלא מיסגר אלא במחמך כדי לנכול אחר ענה אבל מחמך כדי לנכול מיד שרי כדאשכחן בצורר ועוד דפריס סילקא משמע שמתכו לחסיכות דקות ביותר וכדדייק לישנא דרש"י ולישנא דהרמב"ם ומפורש בדברי המוספות (ק"ט: ד"ה אלא) ואינשאלאדיה אין דרך לחסכה לחסיכות כל כך דקות הילכך נראה דלכולי עלמא שרי. ומכל מקום נכון הדבר להזהיר שחסכות לחסיכות גדולות קמח ושיאכלו לאלתר וכל כהאי גוונא נראה דליס מיה בית מיושב לדברי הכל: [יא] כתב הרשב"א בחשוה (שם סי' עג) שמומר להשקות את החלות בשבת כדי שלא יכמוש דכיון דירקות הללו ראויים לאכלה בימות מוסר להשקותן כדרך שמומר לעלמין: [יב] כתב הרשב"א בחשוה (סי' קפד) שאסור לגרור (***) הגבינה בשבת [בכלן] שהוא מורג חרוץ בעל סיפיות (ב*): [יג] ואסור לרדות דבש מהכוורת וכו'. נסוף פרק המלמע (נה) פנו רבנן המולג וכו' והרודה חלת דבש שגג בשבת היינו מטאת הויד ביום עוב לוקה ארבעים דברי רבי אליעזר וסכמים אומרים אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבת ופסק הרמב"ם בפרק כ"א (ה"ו) כסכמים וכמו הרב המגיד בשם הרשב"א (סי' עג: ד"ה לא נראה) עשה"ק ב"מ ש"א ס"ה) כמה דברים אמורים בזמן שדבוקים בכוורת וזרין לרדות לפי שגראה כעוקר דבר מגידולו אבל נתלשו מן הכוורת וכן דבש הנף בכוורת מותר וכן דעם המוספות בפרק כ"ה (עג: ד"ה דחשיב) וכן מורה לשון רבינו שאינו נאסר כשאינו לרין דרייה עכ"ל והא דשרי ליעול דבש הנף בכוורת דוקא בשז מערב שבת אבל אם זכ בשבת פשיטא שאסור אלא אם כן ריסק החלות מערב שבת וכמו שנתבאר בסיון ש"ך (פג: ד"ה פ"ה): [יד] קמח ש" קליות שנתייבש בתנור וכו'. בפרק מי שהשחין (ק"ה:) פנו רבנן אין גובלין את הקלי יש אומרים גובלין מאן יש אומרים אמר רב חסדא רבי יוסי ב"ר יהודה היא והני מילי הוא דמשי היכי משי אמר רב חסדא על ידי על ידי ושון שטחשין את השתיחא בשבת ושון איתוס המזרי והא אמרת אין גובלין לא קשיא הא בעבה הא ברכה והא דמשי היכי משי אמר רב יוסף כול נותן את החומץ ואחר כך נותן את השתיחא בשבת נותן את השתיחא ואחר כך נותן את החומץ. ופירש רש"י קלי. קמח של מטאה שנתייבש כשהן קליות בתנור ועושין ממנו שתיחא משמן ומים ומלג שמערבין ו: רבי יוסי ב"ר יהודה היא. דאי רבי יאן לא מהני ליה שינוי דנחית מים מייחב ואפילו במדי ללאו בר גיבול כדאמרן גבי מורקן אבל לרבי יוסי ב"ר יהודה דאמר עד שיגבול הכא גובלין כללית ד כמפרש ואיל: שטחשין. בתרוד דהיינו גובלין: בעבה. אין גובלין: ברכה. שטחשין שאין זו לישה: ועל ידי פירש הר"י

דרכי משה

(ב*) ואף ביום טוב אסור אם לא על ידי שינוי:

דרישה

וכ"ש רבינו ואסור לרדות דבש מהכוורת. פירוש דוקא רדיית דבש היינו שדבוק בכוורת ונראה כעוקר דבר מגידולו אבל אם נתלשו מהכוורת וכן דבש הנף על הכוורת מותר וכן פירש המגיד משנת לדרב הרמב"ם: קמח ש" קליות שנתייבש בתנור וכו'. נסוף פרק המלמע (נה) פנו רבנן המולג וכו' והרודה חלת דבש שגג בשבת היינו מטאת הויד ביום עוב לוקה ארבעים דברי רבי אליעזר וסכמים אומרים אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבת ופסק הרמב"ם בפרק כ"א (ה"ו) כסכמים וכמו הרב המגיד בשם הרשב"א (סי' עג: ד"ה לא נראה) עשה"ק ב"מ ש"א ס"ה) כמה דברים אמורים בזמן שדבוקים בכוורת וזרין לרדות לפי שגראה כעוקר דבר מגידולו אבל נתלשו מן הכוורת וכן דבש הנף בכוורת מותר וכן דעם המוספות בפרק כ"ה (עג: ד"ה דחשיב) וכן מורה לשון רבינו שאינו נאסר כשאינו לרין דרייה עכ"ל והא דשרי ליעול דבש הנף בכוורת דוקא בשז מערב שבת אבל אם זכ בשבת פשיטא שאסור אלא אם כן ריסק החלות מערב שבת וכמו שנתבאר בסיון ש"ך (פג: ד"ה פ"ה): [יד] קמח ש" קליות שנתייבש בתנור וכו'. בפרק מי שהשחין (ק"ה:) פנו רבנן אין גובלין את הקלי יש אומרים גובלין מאן יש אומרים אמר רב חסדא רבי יוסי ב"ר יהודה היא והני מילי הוא דמשי היכי משי אמר רב חסדא על ידי על ידי ושון שטחשין את השתיחא בשבת ושון איתוס המזרי והא אמרת אין גובלין לא קשיא הא בעבה הא ברכה והא דמשי היכי משי אמר רב יוסף כול נותן את החומץ ואחר כך נותן את השתיחא בשבת נותן את השתיחא ואחר כך נותן את החומץ. ופירש רש"י קלי. קמח של מטאה שנתייבש כשהן קליות בתנור ועושין ממנו שתיחא משמן ומים ומלג שמערבין ו: רבי יוסי ב"ר יהודה היא. דאי רבי יאן לא מהני ליה שינוי דנחית מים מייחב ואפילו במדי ללאו בר גיבול כדאמרן גבי מורקן אבל לרבי יוסי ב"ר יהודה דאמר עד שיגבול הכא גובלין כללית ד כמפרש ואיל: שטחשין. בתרוד דהיינו גובלין: בעבה. אין גובלין: ברכה. שטחשין שאין זו לישה: ועל ידי פירש הר"י

9

ומרובין לפני זקנים הרי כהיה דריסוק הרובין לאדם חסור כמו לפני
 בבמה וכן כדון עתון דכיון דחסר לה בר"מ משום שנראה כעוהן
 אין חילוק בין אדם לבהמה, וכן מצוהר בר"מ פכ"ח ב"יג והחור
 שחיקה הריפות בעץ הפרור משום שאינו מהוסרין רק שחיקה הרי
 דמחוסרין דיכה חסור אפי' ע"מ לאכול, ולפ"ז אין הכרע דרשב"ס
 וסייעתו ס"ל דחוחך ירק דק דק הוא אפי' לאכילה דאפשר דמודים
 דחויב ליכא אלא בחוחך לבשל כדעת בר"מ, אלא שדנו לענין היסור,
 ומיכה סחימת דבריהם לא משמע הכי דכיון דאחו לרון צפירור פת
 מכה פרים סילקא הוו לכו לפרש דהכח לבשל דוקא, ואע"ג דהיסורא
 איכא אפי' לאכילה מ"מ בפת מותר, ומשמע דעת הכי רבנא דאפי'
 לאכילה חייב דפירורין דקין לעולם שם עוהן עליהם, וכ"כ כהדיא
 ברשב"ס בחשונה שהביא צ"י דפרים סילקא לאכלו לאחר שעה זו
 ציום חייב עלי, ומאזינו למידין דחוחך ירק דק דק לאכלו לאחר שעה
 יש צו ספק חייב דאורייתא מחמת פלוגתא דרבנא, [מיכה ברשב"ס
 בחנה שיכה דרכו כןך לבישול] ולכ"ע היסורא דרבנן איכא, וצירי
 פ"י כ"ג אמרו כהן דשחק חומא כו' כד שחיק במדוכתא משום עוהן,
 אע"ג דחומא חי עדיף כדאמר ברכות ל"ח ב', וזו ראי' מברעא דיש
 עוהן אף בירק הנאכל חי ומשמע דאוכלו חי דהא סיים הירי' כד
 יביב משקין משום לש, ולבשל אינו עוהן צו משקין, וע"כ דמודה
 בר"מ דהיסורא איכא ויפרש הירי' חייב דרבנן, ולדעת ח' אפשר
 דמודים בכתובה, וכן דרשב"ס מודה בכתובה, ואין לנו שום סניף
 בכתובה מדברי הח' וברשב"ס כיון דמפורש בירי' לאיסור, ואין סברא
 לחלק בין כותש במדוכה לחוחך דק דק אלא לענין סמוך לסעודה
 אבל לא בעיקר עמיהא באוכלין.

ואמנם כשהוחזק לאכלו מיד צוה דעת הרשב"ס והר"ן [מיכה אין
 כרע שרין הכסים עם הרשב"ס שהרי סיים בדברי
 הסמ"ג לבחיר בפת משום שכבר נעשה ולא הכריע וכ"כ כהדיא
 צריב"ש סי' קפ"ד בדברי השולח דהסמ"ג פליג על הרשב"ס וכ"כ
 בלשון ריב"ש עם שהדבר בלתי מוכרע] דשרי לכהילה, ויש לתמוה
 על זה מהא דמינה בחוספתא אין מרסקין דבילה גרוגרות ומרובין
 לפני זקנים, ולשון לפני זקנים מתפרש שכן מסובין לאכול, ואף אם יש
 דחוק לפרש ליתן לפני זקנים, מ"מ כיון דלפני זקנים בחמה שרי, לא
 הו"ל לחנה למחני בלשון שיש לעשות, ועוד דחנה מהדר אחיקתא
 ויביב שריותא בקתא דסכינה ליתני דמרסק סמוך לאכילה, ולכן
 נראה ולא החיר הרשב"ס רק חיתוך דק דק כיון דעיקר החיתוך הוא
 דרך אכילה אין חילוק בין חתיכות קטנות וגדולות והכל מקרי דרך
 אכילה אבל ריבוק היינו כתישה כמעשה העמיהא ממש ואין זו דרך
 אכילה אלא חיקון המחבל על אורה אחרת אין אכילתו מיד פועלת
 כאן כלום.

ולהאמור נראה דריסוק פירות יש בהן חויב חטאת אפי' סמוך
 לסעודה והא דתנן קנייה ח' אין מרסקין אה השעה ואת
 החזוין לפני הבהמה ומצוהר בגמי' שאין כאן רק משום שנות של
 חשווי' אוכלא, או שנות של אטרוחי באוכלא, אבל משום עוהן ליכא,
 ר' דאייבי בהתיכות גדולות קתא שאין עליהם שם עוהן, או דמייירי
 שאין נשכין לרסיסים אלא נעשין רכין ואין זה עמיהא, ומיכה החוספי'
 קשיא אין מרסקין דבילה כו' לפני זקנים ע"כ משום עוהן דהא
 ק"ל חשווי' אוכלי שרי אפי' לבהמה כש"כ לאדם ואטרוחי ודאי
 דאטרוחי לאדם, וע"כ דאייבי דריסוק גמור שכן האורח לזקנים, ונהרם
 כל הגוף וחשיב עוהן גמור ואין היחר רק בקתא דסכינה.

ובעיקר דיון של הרשב"ס נראה דברשב"ס וסמ"ג והמדרכי והר"מ
 שהביא הגב"מ אינם מחלקים בין סמוך לסעודה או לא
 דלא לשהמיט שלא יבו מפרשים הדבר, ובתה"ד סי' נ"ו מצוהר
 כהדיא שהבשר לפניו לאכול ואינו יכול לעולם ורואה לחתוך דק דק
 ולא הביא כלל דברי הרשב"ס והר"ן, ובסברא יש לחלק בין צורר
 לעוהן שמשנה אורה הרשונה טפי, וגם אינו דרך אכילה.
 דברי הר"מ פכ"ח ה"ה הניחם המ"מ ב"ע וכן הכ"מ האריך
 אבל לא נחישבו עדיין, ואפשר דחיצה צפירות ט"ס ו"ל

רצנו נמטה וכן פרש"י, והיינו בהתיכות גדולות, ומפרש רצנו ללא
 חסרין עורה אלא בשיש צו מעין מלחכה, ומאן דאמר חשווי' אוכל
 שרי היינו דשריין בשביל לערש דבעלי חיים ומאן דאמר אטרוחי באוכל
 שרי סבר דאשווי' אוכל חשיב עוהן טפי ואין לבחירו.

7 והנה כבי' במסקנתו דן לענין הינהגד"ח וזיף לדדי הכיחר. ה. דעת
 ח' דדוקא סילקא [וכו' בהעקת הג"ח ולמשי"כ נעיל
 יש צוה פלוגתא בכוונת ר"ן]. ג. דעת ר"ח וברשב"ס דלא הוזכר
 כלל דין חתיכה ירק. ג. דעת בר"מ דדוקא לבשל איכה חייב ואולי
 לאכול מותר. ד. דעת רשב"ס דלאכול מיד מותר. ה. שאין מוחבין
 דק דק, ואחרי כל הג"ל החמיר שיבואו לעשות חתיכות גדונות קתא
 [משמע יוחר מדרך שנהגו כדי ללחם מספק ואע"ג דלדד לומר שאין מי
 שחולק על הרשב"ס מ"מ לא סמך ע"ז, והיה מספק דהרש"שונים
 דסתמו לא ס"ל כן] והנה ג' הכיתורים הרש"שונים ובהרים מהא דחגי'
 בחוספי' שאין מרסקין דבילה גרוגרות ומרובין לפני הזקנים הרי
 דסינקא נאו דוקא, וכרי ללא כהרש"ס דגם פירור חוכנין חסור וכרי
 דאפי' לאכול חסור, ואין לנו ליבש אלא דלפני זקנים שאינם יכולים
 לאכול קדם ריבוק שאנו וכמו שכתב בחכ"ד וכמשי"כ המ"ה, ואע"ג
 דכתב"ד כתב דחיד שאינו יכול לעולם הולכין אחר הרוב, אפשר
 דזה שזכר בכל זקנים שאנו, ובעיקר דלא כתב כן הנה בבשר שאין
 במינו עמיהא, ועוד י"ל דחוספי' בדיכה ולא בהיחוד וכמו שהוכיח
 המ"ה וזה שם עמיהא ע"י טפי וכמשי"כ לעיל.

ולמשי"כ לעיל דחוספי' איירי אפי' צוהן לפניכם לאכול נסחר גם
 היחר כדי של סמוך לסעודה ולריבים אנו ג"כ להלק צין
 זקנים נשאר בני אדם, או צין חיתוך לכתובה.

והנה המ"ה ס"ק י"ד האריך להוכיח דחוספי' איירי בכתובה ולא
 בחיתוך, וסיים ומ"מ ג"ל שהדין אמת דחסור להחך גרוגרות
 כיון שהוא ג"ק, וכמ"ס ס"ט, ומשמע דלפני מי שיכול לנעסו כך
 שרי, ובמ"צ בבה"ל השיג עליו דאפי' למי שיכול לנעסו כך חסור,
 ובחמה הדבר מחמיה דכלל הפוסקים שדנו צפרים סילקא לא הזכירו
 חנאי שיכה בשביל זה שאינו יכול לאכול בלה זה, ואמנם יוחר יש
 לחמיה שחלב היסורו לפני זקנים בלשון נראה לי וחלב עגמו חנה
 דס"ט, ובמה נסתפק בלא כהן בס"י כזר דהה המחבר כל שלשה
 הכיתורים שהזכיר צ"י וכחצ דחוחך ירק דק דק חייב משום עוהן
 דלא כהרש"ס ודלא כח' דדוקא סילקא, ודלא כהר"מ דדוקא לבשל,
 וכהר"מ לא הגיב צוה כלום, ולמה יכה מותר דבילה גרוגרות ומרובין
 לפני זקנים.

אבל יתכן שהמג"ה פשט בפיו דלפני זקנים הוא זקנים המסובין
 לאכול, ודברי הרמ"ה שסיים דלאכול לאחר מותר קאי אלהם
 וירק אבל לא קאי אגרוגרות ומרובין לפני זקנים, שכרי כהדיא חמרו
 לפני זקנים, וא"כ לריך טעם למח חסור לפני זקנים, ועל זה כתב
 המ"ה דבאמת לא הוזכר בחוספי' חיתוך רק כתישה וצוה ניחא דאין
 כאן היחר דסמוך לאכילה, ויש מקום לומר דחיתוך לפני זקנים
 מותר כיון דהוא סמוך לאכילה, וכחצ דמ"מ דעתו לפסור שאין אנו
 סומכין לבחיר כדעת הרשב"ס אלא צירוף דעת הפוסקים שאין
 עמיהא בשאר אוכלין או כדעת הר"ש שאין עמיהא באוכלין, ובסמוך
 לאכילה ממש אלימא טפי סברתא דלא מקרי עוהן אבל כל זה
 בהפסר לאכלו אבל באינם יכולים לאכלו בלי פירור שם עוהן עליהם
 אפי' לאכול לאחר וכמ"ס החכ"ד והיינו דכתב המ"ה ומ"מ ג"ל
 דהדין אמת כו', ר"ל דגם היחוד חסור אפי' לאכול לאחר ומשום
 דהוא ג"ק ורמז על דברי חכ"ד דבס"ט, ועל זה סיים ומשמע דלפני
 מי שיכול לנעסו מותר, והלפני מ"י היינו שכוה לפניו ומיסב לאכול.

במציינו למידין דשחיקת בנות לפני החינוקות בשבת, שאינם יכולים
 נעסו אפי' נהכ"י נאלתר. אין כאן היחר שג' הרשב"ס, וג'
 היחירים הרש"שונים שהזכיר צ"י כזר הכריע בשו"ע כפרש"י דפרים
 סילקא, ובכל ירק חייב וגם לא הזכיר ע"מ לבשל, וא"כ יש צוה חייב
 חטאת, ואין לנו לבחיר רק ע"י שינוי בקתא דסכינה או קתא דכף
 ומזג, ולביראות החינוק אין השינוי מוקף שאין כאן שינוי בחולאת

ת. תוספות [שנת] נדף
 ע"ד נ"ג ד"ה ה'; מרמז
 הדן סימן טו:
 ג. הריב"ש בשמחה [סימן
 קפ"ז]:
 ג. הרשב"א נמשנה
 [סימן ע"ג]:
 פ. שם (פ"ד) [ע"ד]
 [ע"ג] וכפירוש הרשב"ס
 הכילו הגהות [מייסודות]
 בפרק כ"ח [שם אות ע.
 כשם ה"ר יוסף] וקמ"ג
 [לאין מה עמוד קהל] והר"ן
 [שם נ"ב, ה"ד אמר רב סטא;
 יחיד השלם סימן ע"ד ק"ג.
 כ] ומרדכי שם [נ"ח סטא]:
 ע"י. רש"י שם ד"ה
 דפרסי; תוספות שם
 ק"ד, כ ד"ה אלף:

י מותר להחנות. דהרי התוספות [שנת ע"ד, כ ד"ה ה' והר"ש"ש] שם פ"ז סימן ה' כתבו דאין עמינה באוכלין. ואף שקנה סבירא להו דיש
 טחניה, כמו שכתוב בעיקר י"ב, דוקא בגדולי קרקע, אבל בשאר דאין גדולו מן הארץ ילא שייך בו טחניה. דוקא ללי, דאי נשי אכיל ליה
 שלם ולועטו בין שינוי, לכן אפילו מי שאינו יכול ללעוס שרי לתוכו, דלחיתן כמר רובא דעלמא. אבל בשאר מי, יהאיל כ"י וי"א וי"א ראו
 [אלף] ה"י לכוס אותו דלא כחורמיה, אסור לתוכו דק דק לפני העופות. ואף על גב דהוי לכלבים ולחיות, לאו להכי קיימי, רק לעופות
 משום השינוי, ולכן אין להמיר.

טז י"א מותר לחתוך (ח) בשר מבושל או צלי רק
 רק בסכין: הגה י"ב א"ל אסור לחתוך דק דק בשר
 מי לפני העופות דהואיל ואינן יכולים לאכלו כלא סימון (ט) קמשי
 [נה] כ"י א"ל י"א ועיין לקמן סימן שכ"ד ע':
 י י"ג אסור לגרוך י"י הגבינה בשבת (י"ב) במורד חרוץ
 בעל פיפיות י"ב שקורין ראל"י:

י"ד י"ג מותר להשקות את (י"י) התלוש כדי יבבוש:
 פ"ח המחתיך הירק י"י דק דק חייב משום מוחן: הגה י"י והוא הדין י"ד לאסור לחתוך
 גרוגרות ומרובים לפני זקנים (ט"ז) דווקא (י"י) פירות וכדומה ליה אסור אבל מותר לפרך למס
 לפני התרנגולים דהואיל וכבר נתעון אין לחוש דאין נתעון אחר נתעון (י"י) וכל זה לא מיירי אלא בנתעון

לחתכו, וכן משמע בגמרא [שם קנה, א], דלא כעולת שבת [פ"ק ג]: י"ב שקורין רא"י י"י. נלשון אשכנז רי"ב א"י. דכיון שהכלי מיוחד
 לכך הוי כשימקת תכלין במכשפה דאסור (ריב"ש סימן קס"ד). ואם כן אפילו לאכול מיד אסור. וזרין לומר דהוא הדין בכלי קטן מאד
 העשוי כזה אסור, דעל כל פנים כלי הוא, אבל מותר לתוכו בסכין דק דק כמו שכתוב בעיקר ט'. ונראה לי דאפילו הוא קשה מאד שרי,
 כיון דאי נשי [ל]לועטו י"י בקושי. והוא הדין דמותר לתוכו בקורדס או במגירה אף על פי [שקשה] י"י קלת, כדאיתא פרק י"ז במשנה
 [שם ק"ב, ג]. דבר שאינו חפץ לאוכלו אסור ללועטו בשינוי משום טחניה, כן משמע [שם] דף קל"ג [פ"ח] ברש"י [ג"ה] ט"ח ט"ח. ועיין
 סימן של"א בעיקר ז': י"ג מותר להשקות. כיון דירקות הללו ראוים לאכילה בזמן מותר להשקותן כדרך שמומר לנטולטן, מה שאין כן
 בדבר שאינו ראוי לאכילה, ועיין סימן תרנ"ד [בעיקר א]. ותימא, דבגמרא [שם] דף קנ"ח ע"ב [וע"ה] איתא סקין ומדיחין המם, ופרין
 והא אסור להדיח קרקע [ופירש רש"י ד"ה ואמר לו אלמא דבר האסור לנטולטל אסור לטוך], ומשני המם משום אשויי גומות, אלמא דדבר
 האסור לנטולטל מותר לטוך ולהדיח. וזרין לומר דהיינו דוקא כשהוא נזרך היום, דומיא דקרקע ומח משום כבודו, אבל הירקות לית
 בהן נזרך היום ואסור: י"ד דאסור להחנות. מה שגרסם כ"ל [נ"י] למה"א [א"ח ד] בשם התוספות, זה אינו, דהא קמ"י בתוספתא אין
 מרסקים גרוגרות וכו' אבל מרסק הוא ביד של סכין, ואי אמרין למרסק היינו סוּתָר, קשה, היאך אפשר לחתוך ביד של סכין. לכן
 נראה לי דמרסק היינו כותש בקורה, כמו שכתוב סימן ש"ב בעיקר ז' דאסור, אלא מרסקו ביד של סכין, וכן קמ"י בתוספתא [שם]
 ברש"א גבי מלת, ע"ש, וכמו שכתוב בעיקר ח'. ומכל מקום נראה לי שהדין אמת דאסור לחתוך גרוגרות כיון שהוא גדולי קרקע, וכמו
 שכתבתי בעיקר ט' [פ"ק ח]. ומשמע דלפני מי שיכול ללועטו כד, שרי: →

ציונים לרמ"א
 ג. חרומת הדשן סימן
 (כ"ז) [נ"ג]:
 ג. בעיקר ז' [נ"ז]:
 ד. ב"י [עמוד חמ"ד ד"ה
 מ"ח] בשם תוספתא [שנת
 פרק טו הלכה ג, ע. י"ח ס"א
 הלכה ג]:
 ה. הגהות מייבנותי פרק
 כ"א [משנה אות ע, כ"ט
 הרשב"ס] ומרדכי [שנת חמ
 שם] ור"ן פרק כלל גדול
 [שם נ"ב, ה"ד אמר רב סטא]
 וסמ"ג [לאין מה עמוד
 קס"ד]:
 ו. תשובת רשב"א [מיד
 סימן פ"ה] והר"ן פרק כלל
 גדול [שם]:

ערך לחם למהריק"ש

פ"ח סיף ט [רק דק בסכין]. אבל אין מחמתו בשאר מי דק דק לעופות. ועיין סימן שכ"ד דין ז': ט"ח סיף י"ב [חייב משום מוחן]. ויש מפרין לאמל לאלמר. ולכלי
 עולמא [מ"ז] מותר לפרך למס שפוט הקטנים:

באר היטב

(י"ב) במורג. נלשון אשכנז קורין רי"ב א"י. דכיון שהכלי מיוחד לכך הוי
 כשימקת תכלין במכשפה דאסור, ריב"ש. ואם כן אפילו לאכול מיד אסור. ונראה
 לי דהוא הדין בכלי קטן מאד העשוי כזה אסור, דעל כל פנים כלי הוא, אבל
 מותר לתוכו בסכין דק דק כמו שכתוב בעיקר ט'. ונראה לי דאפילו הוא קשה
 מאד שרי, כיון דאי נשי [ל]לועטו י"י בקושי, והוא הדין דמותר לתוכו בקורדס

ביאור הגר"א

[יא] [פס"ק ט] מותר. דאין טחניה אלא בגדולי קרקע, כמו שכתוב בעיקר
 שם ע"ג ב', והוא הדין לכל מלאכת הקרקע, כמו שכתוב שם ע"ה א':
 [י"ב] [נהגו] אבל אסור. לשון תרומת הדשן [סימן ט] דיש לנו ליגע ביה משום
 אסור שויה אוכלא לבהמה ומשום מטרח באוכלין בבהמה, כההיא דפרק
 מי שהחשיך [שם קנה, א]. ר"ל, לרב התא ולרב יהודה לכל חד כדאית ליה.
 אבל לפסק שריע שפסק בסימן שכ"ד [פס"ק ז] כרב יהודה, צ"ע. ועיין ט"ז
 [שם סי' ז]. ואף על פי שכתב [חורמת הדשן] בתחלה שם עוד טעמא משום
 דאין ראוי לכוס אסור, לבסוף לא ספק על טעם זה, שכתב וכו' דיש כו'. וכן
 כתב בעל הגה: [ג'] [פס"ק ז] אסור. כמו פלפלין ברוחים שלהם כדכור לעיל
 [פ"ק ח"ט], וכמו שכתוב שם בשבת [ע"ה, ב] האי מאן דפרים טילקא כו' [מ"ו].
 ואף להרשב"א [נ"ח ח"ד סימן ע"ה] שכתב דלאלתר מותר כמו בורר לאלתר,
 וכמו שכתוב בעיקר י"ב בהג"ה, היינו דוקא ביד כמו בורר, או כלי שאינו
 מיוחד לכך, אבל מורג חרוץ שמויחד לכך הוי כמו נפה וכברה דאסור

אוצר מפרשים

ג. [שם] ותו דיש ליגע. נ"ב, הרמ"א סבירא ליה דהשחא חור בעל תרומת הדשן מסבירא
 קמיימא, אלא דבכל מקום אין טחניה באוכלין, ואינו אסור אלא מטעם שינוי אוכלין
 בקשים או משום מטרח אוכלין ברכים, ועל זה השיג הרמ"א בקשין: [נתיב חיים]
 [נתיב חיים]
 ד. [שם] הואיל ואין ראוי אלא לכוס, כצ"ל:
 ג. [שם] סי' ז' לא שייך בו טחניה. נ"ב, איכא למימר הא החתירו תוספות לטחון
 אוכלין היינו משום דאין צריך טחניה:
 ד. [שם] הואיל ואין ראוי אלא לכוס, כצ"ל:
 ג. [שם] סי' ז' לא שייך בו טחניה. נ"ב, איכא למימר הא החתירו תוספות לטחון
 אוכלין היינו משום דאין צריך טחניה:
 ד. [שם] הואיל ואין ראוי אלא לכוס, כצ"ל:
 ג. [שם] סי' ז' לא שייך בו טחניה. נ"ב, איכא למימר הא החתירו תוספות לטחון
 אוכלין היינו משום דאין צריך טחניה:
 ד. [שם] הואיל ואין ראוי אלא לכוס, כצ"ל:

(ח) כשר. עיין ט"ו. תרומת הדשן [סימן נ"ו]. ועיין מ"א [סיק] וי"ד דרשה שייך בכהמה, י"ע. ובתרומת הדשן הרכיב, דאוכלין כאלו וגם אין בנינו טחיתה. הא סליח עצים, אע"ג דאינו בנינו טחיתה, גדולי קרקע ממש הוה: (ט) קמשי. עיין ט"ו. בסימן שכ"ד סעיף ד' [סיק ד'] (טעוה טופר סעיף ט'). ועיין מ"א שם אות ד' ה' וכן [סיק] י"ד משמע עיקר הטעם דקמשי עתה אוכלא, ולא קדם, לכן הוה טחיתה כהאי גזתא, ולא מטעם אשווי אוכלא לחוד, וכשר מברשל ראוי לרוב העולם. ועיין עולת שבת [סיק] י"ג היכא דעל ידי הדחק שרי, והיכא דאי אפשר כלל אסור דמשי אוכלא, ובמ"א שם [סיק] ד' דאף אם אין נאכלין כלל מותר לשווי אוכלא, וכאן משום טחון. ועיין אליה רבה [כאן סיק] י"ג, ואי"ה באותו י"ד יבואר באורך:

י מותר. עיין מ"א. העמיק דברי מרומם הדשן (כ"ו) [סימן ט] למיחן קושיה הט"ו אות ט', וכן כחזק נקמתן שכ"ד אות ה' דלפילי כיום טוב אקור כשר מי לעשות, דלף [דגויות טוב מכלין ידומין כדרכן, לכהמה אקור מלאכה כיום טוב, עיין סימן מק"ד [סעיף א. ו] ולי"ה בסימן שכ"ד נאלי אהרס אות ה' יבואר מה: יא ועיין סימן שכ"ד. עיין מ"א. אשוי אובלג שרי, הן נאכלין ע"י הדחק או אין נאכלין כלל. אצל משום טחיה לחמון דק דק, נאין יוכלין לאכול כלל כי אם על ידי סימוך אקור משום טחון, וביטולין ע"י הדחק לרין עיון קנת: יב שקורין. עיין מ"א. סבור היימי לומר דאסור כעובדין דמול ככלי שלט, ולא משום טחון, שאין מקיזין כמולד כמלם שלט, אצל ממה שכתב דלעטו נקושי משמע הטעם משום טחון, ולי"ה ועיין עולת שבת [סיק ד] מה. ובאליה רבה אות י"ד לא הכיטום, ועיין סימן מק"ד [מ"א] אות ו' ותוספת שבת כאן [סיק ט]. ומכל מקום לרין עיון, דנראה גביה שאין מקיזין [כמולדה] [נמולדה] דמי לחלה טלפין [סיק ט] דמי הכי, ולי"ה: יג מותר. עיין מ"א. ועיין אות וי"ד להדיא מותר דבמר רובא זולתין, כמו שכתב [מ"א] כמות י"ד לנירוף טעם דלן גדולי קרקע כנירוף י"ג, מה שאין כן מירום גדולי קרקע לפני וקניס אקור לחמון זמן. ומדכח לפני וקניס, הא מי שזכר ללחל כן שרי קף להדיא לחמון זמן. והיינו נאין לו טוך לחמון, אצל מה שזכרתי יב דק לן דקורין מאורי"ע וכדומה בעיני כמותה כסיק ט"ו:

(שם סי' א' וזין ראוי אלא לבוש כ"ו, כצ"ל: (שם) ומשום מפרח באוכלא, כצ"ל: (ש"י סי' ט) כמו שכתבתי סימן (ש"ב) [שכר] סי' ד, כצ"ל:

הגהות והערות

(כס) נוסף ממנהרות

למ"ד מ"ט:

(ד) תיקו ע"פ פרי מגדים,

ד' אפרים, לנשי שרז ומקור

מ"ט:

(ה) נוסף ממנהרות מ"א

מק"ה, וכ"ה נחית ח"ס, ד

אפרים, לנשי שרז, מלתי

השקל, כרס שלמס ומקור

מ"ט, וכן הוא לשון תרומת

הדשן ולקמן:

(ז) ביוז ע"פ מלתי

השקל, אך י"ע, כי בטופסות

סכ כמות שלמי גדולי קרקע

ממש, אין נעלי מ"ס נמשכים

גדולי קרקע, ועיין אגלי טל

מלאכה טחון ס"ק א' אות ו':

(ח) עיין מ"א סי' א' אות ו':

[שנמסו טעוה כ"ס

הריב"ש] שבת ז"ה, א ר"ה

טולג:

(ד) בכפור סדין בני"ש

סימן קפ"ד הטעם "לגדול":

(ה) ציון וס טעם

מנהרות דיהרנפארט

מ"ב, אך סכ כמות "סעיף

ו", ותוקן ממנהרות

דיהרנפארט מ"ב, וכן כ"ס

המ"ג והערך לנס:

(ז) תקון ממנהרות א"י

מ"ב:

(ח) תקון ממנהרות

אוסטריה ולמנהר מק"י:

(ט) כיאור דגיוו עיין

במשק א"י וזכר מליבו

הער' 14:

(ס) הוא מלג המסבול

ממי מפיטום המלמים,

וטופסו בני אדם כדפוסים,

ומתקדם וממסני:

(כ) חכמת מנהר ביצה ד, א

(ל) עיין מהלל לזר סימן

ש"ל אות ט:

בכעף מ', דלא דווקא דק ונעשה סמימן, הוא הדין מים ומכשל שקורין נאלי מ' אצל אות ב': י"ד דאסור. עיין מ"א. הדין אמת, דכעפי' ט' כשר עלי לקניס מותר דבמר רובא זולתין, כמו שכתב [מ"א] כמות י"ד לנירוף טעם דלן גדולי קרקע כנירוף י"ג, מה שאין כן מירום גדולי קרקע לפני וקניס אקור לחמון זמן. ומדכח לפני וקניס, הא מי שזכר ללחל כן שרי קף להדיא לחמון זמן. והיינו נאין לו טוך לחמון, אצל מה שזכרתי יב דק לן דקורין מאורי"ע וכדומה בעיני כמותה כסיק ט"ו:

מחצית השקל

(סיק א' מותר כו). דהרי התוספות והרא"ש כו. בדכף ע"כ אמר רב פפא היא מאן דפרים (ר"ל תוחבה דק) סלקא חייב משום טחון. ריש כוה דעה מחולקים, אלא כתב בשם רבינו חננאל נשן דאין פירוש פרוט חוץ דק דק, הא שם שבדקלין יש בו כמין נימן וכשמפרד הנימן ומנפצן יוצא מהן קעץ קמו, כזה חייב דוקא משום טחון, והתוספות כתבו דוקא בחוץ סלקא דק דק חייב, ויש דסבירא להו דבכל ירק חייב משום טחון אולם סבירא להו דוקא גדולי קרקע, אבל כשר דלא הוה גדולי קרקע שרי, והכי קיימא לן: אבל כשר חי הואיל ואין ראוי לאכילה כן אלא לבוש אותו דלאו כאורחיה, כצ"ל. ור"ל, כהאי גזתא י"ל דמודים הפוסקים דסבירא להו אין טחיתה אלא בגדולי קרקע, מכל מקום כהאי גזתא דאין ראוי לאכילה כי אם על ידי טחיתה מודים דיש טחיתה שפילו אינו גדולי קרקע, כן הוא שם בתרומת הדשן: ותו ריש י"ג ע"כ בו כו. וכשבת דף ק"ה (י"א) איכא פלוגתא, רב הונא סבירא ליה מטרח באוכלא לכהמה, היינו דבלאו אותה טרחה היה ראוי למאכל בהמה אלא שעל ידי אותה הטרחה תאזר לאכילה, מותר לטרחה, אבל לשווא אוכלא, דבלאו האי טרחה לא היה ראוי כלל למאכל בהמה ועל ידי הטרחה משוי ליה אוכלא. אסור. ורב יודא סבירא ליה איפכא, דלשווא אוכלא מותר כיון דמונותיהם עליו ואי אפשר לאכול בלאו הכי, אבל מטרח באוכלא אסור, כיון דאפשר לאכילה בלאו הכי. ועיין סימן שכ"ד. ויש פלוגתא דלמן שפילו וסעיף ד'. ובעל תרומת הדשן לא מחיה נפשיה לפלוגתא והביא שני דעות, וכתותה דחליא באותה פלוגתא, ואם כן למאן דאמר שוויא אוכלא גם כאן יש לאסור: ובשלישי הגבורים כתב רב כמו שכתבו התוספות. דף ע"ג ע"כ ד"ה כמ"ק, ו"ל, פירש ר"י ויהי מפרק מפרק הוה תולדה דרש, וקשה לד"ה דבכף צ"ה (ע"א) אמרין דחולב חייב משום מפרק כו' והא אמרין [שם ע"ה, א] אין דרשה אלא בגדולי קרקע. ואין לומר כו' אבל בחולב חייב, דכהמה חשיבא גדולי קרקע, כדמוכח ריש פרק בכל מרבין [ויחייב בו, ב] כו', כצ"ל: (סיק א') ועיין לקמן סימן שכ"ד. ועיין ע"ה שכתבנו שם ופחות כו' דלא כעולת שבת. והנה העולת שבת הבין הא דאסור רמ"א פה לחתוך כשר דק דק משום דקמשי ליה אוכלא, היינו דפסק כרב הונא נשבת קנה. א' דמשי אוכלא אסור, ולכן הקשה הא לקמן סימן שכ"ד אדרבא פסק כרב יהודה [שם] דמשי אוכלא מותר ומטרח באוכלא אסור, וכן הקשה ט"ו בסימן שכ"ד [סיק ד] והגיה בקושיא, וכן הבין בספר אליה רבה [סיק יג] ובספר תוספת שבת [סיק יח]. והעולת שבת חוירן, הא דהחיד בסימן שכ"ד למשי אוכלא היינו דוקא כראוי לאכילה קצת ע"י הדחק, וכאן דאינו ראוי לאכילה כלל בלי חיחון דק דק לכן ע"י לדין דקיימא לן כרב יהודה מכל מקום אסור. וזה רתח מ"א, דאדרבא מוכח דכל שהוא קשה ביותר ואי אפשר לאכול כלל בלי חיחון שרי טפי לרב יהודה, כיון שמונותן עליו ואי אפשר להם לאכול כי אם על ידי אותה הטרחה, לכן כתב מ"א בריש ס"ק וה עיין סימן שכ"ד סעיף ו' ובמ"ש שם, ר"ל דעל ידי מה שכתבנו ע"י בסימן שכ"ד נתיישב קושיא עולת שבת וט"ו הג"ל. דהא בלאו הכי איכא להקשות על רמ"א כיון דבתרומת הדשן [סימן ט] נתן שני טעמים לאיסור, א', כיון דאינו ראוי לאכילה בלאו הכי, כהאי גזתא מודים ריש בו משום טחון אפילו והפוסקים דאין טחיתה אלא בגדולי קרקע, ולטעם זה יש בו איסור מותר, ויש הוסף טעם שני משום אוכלא, ולטעם זה אין בו רק איסור דרבנן, ולמה שביק רמ"א טעם ראשון דאית ביה משום לתא דאיסור תורה ונקט טעם שני דאין בו רק איסור דרבנן. גם מדברי תרומת הדשן נראה דטעם שני לא עשאו אלא למניף, ושביק רמ"א טעם העיקר. לכן י"ל דבאמת כן הוא כותנת רמ"א כמה

שכתב דהואיל כו' קמשי ליה אוכלא, ר"ל שעל ידי זה יש בו משום טחון, וכטעם ראשון שכתב בתרומת הדשן, אבל אי לא הוה איסור טחון, משום דמשי אוכלא הוה שרי לדין. ובהו אחי שפיר האי דסימן שכ"ד, דשם מירד דאינו חוץ דק דק וליכא בו משום טחון, אלא משום משי אוכלא. זה שרי לדין דקיימא לן כרב יהודה. וכן נראה להדיא מדברי מ"א בסימן שכ"ד ס"ק ה' שהבין דטעם רמ"א כאן משום טחון, שכתב ח"ל, דק דק כו' דדבר שהוא מלאכה כגון טחיתה כו': (סיק יג) שקורין כו'. חשבה הריב"ש אין תחת ידי, רק מצאתי בספר תוספת שבת [סיק יט] שהעתיק לשונו לאיסור הגיריה בבנייה ח"ל, כהאי דאמרין [שבת ע"ה, ב] האי דפרים סלקא חייב משום טחון, ואף אם נאמר ולאחר שרי דאפילו בכלי היינו דוקא בכלי כעין טחון שכתבנו מותר לטחיתה, אבל מודג כו' שהוא מיוחד לטחיתה הרי הוא כמו נפה וכברה לבורד [שם ע"א] וכמו מכתשת לחבלין, וכבר אסור ח"ל [שם קמ"א, א] אלא דוקא בכתא דסכינא דהוה שינוי נגור, ועוד אפשר לאסור אפילו כיום טוב לפי שהוא מיוחד לטחיתה זו והי כמו פלמלין בריחים שלהם דאסור אף כיום טוב [ביצה כ"ג, א] משום עובדא דחול כו', אלא דאפשר לחלק דשאני פלפלין ברחים שרגילים לשחוק מהן הרבה ביותר דמי לעובדא דחול, אבל בכלי זה אין דרך לגרר ממנו אלא מה שצריך לשעתו. ומכל מקום נראה דצריך שנוי דומיא דמלח לפי שאין ספיק טעם כו', אבל בשבת מותר דאסור בלי ספק. והקשה עולת שבת [סיק יח] דכאן פסק לאסור, ובהלכות יום טוב סימן תקד"ד [סעיף ג] כתב רמ"א דמותר לגרר בנייה ע"י שינוי. והנה מה שאסור המחבר פה הגרידה על כרחך ליכא לימרו מטעם ראשון של הריב"ש משום טחון, והא המחבר [שם ט, עיין מ"א סי' ט] פסק דכהמה לא מיקרי גדולי קרקע ולית ביה משום טחון, דעל כרחך צריך לומר דאסור משום עובדא דחול כטעם שני של הריב"ש, ולפי זה הקשה בספר תוספת שבת למה מתייר רמ"א ע"י שינוי כיום טוב, דהא לטעם זה כתב הריב"ש דאין חילוק בין שבת ויום טוב. גם מדברי מ"א נראה דסבירא ליה דקיימא לן בחיירך שני של הריב"ש, ולכן כתב דאפילו לאכול מיד אסור, וגם לחתוך דק דק שרי כמו בכעף ט' היינו כשר מבושל. ותיירך בספר תוספת שבת, דוקא בשבת אוסר הרב ב"י כיון דאיכא מאן דאמר דכהמה מיקרי גדולי קרקע, אף על גב דהרב ב"י לא פסק כוותיה מכל מקום מהני לצרפו לטעם עובדא דחול ואסור, מה שאין כן כיום טוב דליכא משום איסור טחיתה אלא משום עובדא דחול, ומטעם זה גירדא לא רצה לאסור כיון דאינו נעשה לימים מרובים: והוא הדין דמותר כו' כדאיתא פרק י"ז בששנה. דף קכ"ב ע"ב תנן נטל כו' חקורין לחתוך כו' את הרבלה, מגירה לגרור בו את הגבינה: דבר שאינו עשוי כו' כן שמשם דף קל"ג ברש"י. ותנן עושיין כל צרכי מילה בשבת כו', וכמו אף לא שחק מערב שבת (שדרכן היה ליתן כמות שחוק על המילה לרפואה) ליעט בשנינו ונתון, ופירש רש"י כמה דאפשר לשנויי משנינו, משמע דסבירא ליה דגם ע"י לעיסה יש בו משום טחון אלא שהוא ע"י שינוי, דאם לא כן חוץ הוצרך לומר לטעם משום כמה דאפשר לשנויי: (סיק יח) דאסור כו'. מה שגרשם כאן בשם התוספתא. ר"ל, שגרשם בשו"ע ב"י בשם תוספתא: ומכל מקום נראה ל"י שהדין אמת. היינו מסבירא: כיון שהוא גדולי קרקע וכמו שכתבתי סעיף ט'. דמותר לחתוך כשר מבושל או צלי לאדם, אף על גב דרש מותר לחתוך דאפילו למי שאינו יוכל ללעסו, כמו שכתב מ"א ס"ק י' דאולתין בתר רובא דעלמא, היינו דוקא כשר לדין לא מקרי גדולי קרקע, אבל גרגורות ותרכובים דהיינו גדולי קרקע בעינין דוקא שיהיה הוא יוכל ללעסו, ולא אולתין בתר רובא. וכן כתב בספר תוספת שבת [סיק כג]:

פ. שם ליה [ע"פ] כתיבתא
 וכתבתי [ומהם] שם הלכה
 ט. שם קנייה [ע"פ] קט.
 ז. כתיבתא וכתיב יוסי
 זרבי יהודה, הרי"ף [שם]
 ט. הרי"ף [שם] סוף ד'
 טז. והרמב"ם בפרק
 כ"א [שם הלכה ג']
 ק. שם הרמב"ם לפי
 גירסתו [בגמרא] שם קט, א.
 ומה שכתב התניח משנה ט.
 רבי יוחנן תנאי יו"ט ע"פ
 ג'.

ציונים לרמ"א

י"ו סעיף א:

ט. המגיד [משנה] פרק
 כ"א [משנת הלכה] ו' כנסת
 המהר"ם שם, ובכס הרש"א
 נדפשה שם מג. ד"ה לא
 נזכרה ובעבודת הקודש יום
 מעמד שם א' סימן ב' סעיף
 ט; חספוס שם ד"ה [הש"ס]
 ט. [דברי] מה' סימן ט' א' א'
 ג. [בסוף] כ"י [שם] עמוד פלג
 ד"ה חק, בסוף הרי"ף שם ט'
 א. והרמ"ם שם סוף סימן
 ה. והרמב"ם שם הלכה טז'.

הגהות הסמ"ע

שכא סעיף ג' והנה הרדב"ש
 ב"ב בבורה וסוף לרדורה
 בשבת. [אם] זכא כשבת
 אסור אם לא [שריסק]
 החלטה מערב [שבת] כמו
 שנתבאר סימן ט"ב ג' כ'
 עמוד חלק ד"ה תנן.

הגהות והערות

טז. בפרד"ק וכו' יעקב
 נמלא בחדשי תלמידי הרמב"ן
 בסוף שבת.

טז. נוסף ממהדורות וזו
 תק"ע:

טז. כן כתב גם במשנת
 והכ סימן שם ח"ה. אמנם
 נראה שיש טעות מופר בסוף
 השנה, כי הלשון הנוכח שם
 נמלא ברמב"ם פ"ו הלכה ה,
 ואין כתיבתא מהדורות
 פירוש הטעם כסוף משנה
 "פרק ז' במקום שפרק ח'
 טז. אולי ג"ל יל"ו ח"ו
 חתום, "אמנם" לחומר
 נפקין:

טז. וכן מהדורות פרק
 חקמיה, וכ"ה י' אפרים,
 פירוש מהדורות חיים, וכן
 פירוש מהדורות השל:

טז. עיי' חספוס שם
 [פרק ז' הלכה יב] "נוספות"
 מ"ס לחומר קמח ובלבד שלא
 יגבלי, ועיי' עוד י' אפרים,
 תנאי חיים, משנה ג' נזכרה
 [פ"ק ג'] ושמע הל"ח שם
 ח"ט עיי' שם פ, כ' וכל
 שיעורי שם ברמב"ם:

טו. לאכלו מיד. או שהמרנגוליס יאכלו מיד, שרי לחמוך (ר"ן שם
 ג, א ד"ה אחר רב פתח), שלא אסרו על האדם לאכול מאלכו בחמיכות
 גדולות או קטנות, א"כ היו דרך אכילתו בכך (כ"י עמוד ממג ד"ה
 והרשב"א). ובשליטי הגבורים [שם] א"ת ג' מפקפק על היתר זה, וגם
 הרב כ"י [עמוד] חמד דטר ראשון כתב
 לזהר לחמוך לחמיכות גדולות קצת,
 ע"ש. אבל במדינתנו נהגו לחמוך
 הנגון דק דק מאד ויש להם על מי
 שיקמכו, ועל כל פנים אסור לעשות
 עד ילאח בית הכנסת, דבעינן סמוך
 לקעודה ממש, כמו שכתוב ריש
 סימן ט"ו, וכן משמע בר"ן סוף
 פרק ט"ו [שם] מה, ב ד"ה גרסינן:
 טז. נתלשו טבעור יום או
 שנתרסקו וכו'. משמע דנחלושין
 לא צעי ריסקו, אבל בגמרא ריש
 פרק כ"ב [שם] קמג, ג' איתא דבעי
 ריסקו, כמו שכתוב סימן ט"ב סעיף
 ג' כותים וענינים, וכן כתב הרמב"ם

[שבת] פרק כ"א דין י"ו, ע"ש. ולכן נר"ך לומר דהיי פירושו,
 כשנחלוש החלות מבעוד יום יכול לרדות החלות מהכרות כדי לאכול
 הדבש הדבוק על גביהם מסביב, או לשחטו לחוץ האוכל. או שנתרסקו
 וכו' מותר לרדותו, פירוש מותר ליקח דבש הפך, אבל אסור ליקח
 החלות, ועיי' בחספוס [שם] דף מ"ג ריש ע"ב. ואמרינן בגמרא
 [שם] י"ט, ב; קמ"ה, ג' דדבש מעיקרא אוכלא ולבסוף אוכלא, ונר"ך
 עיון, דאם כן למה יגרע מפירות העומדים לאכילה דמותר לשחטן
 [סימן] ט"ב סעיף א' כיון שאין שם משקה עליו, ונר"ך לומר כיון דהשעוה
 אינו ראוי לאכילה הוה ליה ככורר אוכל מפקולת, נ"ך כמו שכתוב סימן ט"ב [ה] [ט"ו] [ומ"ק] וי, אבל לדברי המחמיר שם נר"ך
 עיון ליכנו: יז קמח שאינו ק"י. וזוה אפילו ימעט מעט אסור: יח ומותר לבב"ב וכו'. דסכירה ליה דנותן מיס לקמח אינו חייב
 עד שיגבל, ולפיכך הכא י' משני בגיבול שרי, כיון דלאו בר גיבול הוא:

ערך פ"ח למהריק"ש
 טו. סעיף י' [בספני] שרומה לתולשן. אבל דבש ה"ף מותר אם נחמקו החלות מבעוד יום, ועיי' סימן ט"ב [בסוף] כ' ובערך לחס טס):

באר היטב
 טז. נתלשו. משמע דנחלושין לא צעי ריסקו, אבל בגמרא ריש פרק
 כ"ב איתא דבעי ריסקו, כמו שכתוב סימן ט"ב סעיף ג' כותים וענינים,
 ועיי' מ"א [פ"ק] טז. [ועיי' בספר] אליה רבה סי' טו במה שפסיק
 בזה, הגא"א: (יז) שאינו ק"י. וזוה אפילו מעט מעט אסור, מ"א
 פ"ק ט:]

ביאור הגר"א
 חמר ר"ה ואסור: [יט] נוסף ידן אין כו' אבל קשה. כגירסא [שם] קט, א) והתניא
 איה גובלין:

מחצית השקל
 צריך רדיה, עכ"ל. הרי לחידוש השני מיירי באין רדיות ואפילו הכי מותר
 הדבש הצף על גביהם: ואמרינן בגמרא. דף י"ט ע"ב דף קמ"ה ע"ב בעי
 לדמות כמו רחלות דבש שרסקו יצא מהן דבש מותר, הוא הדין חיים
 וענבים שרסקו מערב שבת גם כן המשקים היוצאים מהן מותרים, ודחי,
 כשלמא דבש מעיקרא קודם שיצא הוי אוכל, וכן כשיצא עדיין שם אוכל
 עליהם ולא שם משקים, ופירש רש"י [שם] י"ט, ב סוף ד"ה אטורין. ד"ה הבא
 וליכא למיגור שמא יסחוט ולא שייך ביה חסיטה, אבל חיים וענבים קודם
 שיצא יש עליו תורת אוכל ואחר שיצא יש עליו תורת משקין, ושייך בהו
 חסיטה: וצריך עיון דאם כן למה יגרע כו'. ר"ל, למה הצריכה המשנה
 ופוסקים בדבש דוקא נחרסק ודוקא משקה היוצא מעצמו: כמו שכתוב
 סימן ט"ב סעיף (כ"ב) [ה]. ר"ל, כוסר דאסור חסיטה משום כוסר: (פ"ק) קמח
 כו'. ובזה אפילו ספס כו'. דע, דברך קנייה ע"כ תנן נותנין מיס למורסן
 אבל לא גובלין, ואמר אביי אמרייה קמיה דמר מתניחין מני, ואמר לי רבי
 יוסי בר יהודה, דתניא אחר גותן את הקמח ואחר גותן המים האחרון חייב
 דברי רבי, דסכירה ליה נתינת מיס הוי גיבולו וחייב משום לש, רבי יוסי
 בר יהודה אומר עד שיגבל, אבל על נתינת מיס לחוד פטור, דנתינת מיס
 לאו היינו גבולו. ופרקי ממאי, וילמא עד כאן לא אמר רבי יוסי ברבי
 יהודה עד שיגבל אלא בקמח דברי גיבול הוא, אבל מורסן דלאו בר גיבול

(י) אם לאכלו מיד. פירוש, לחוזה קעודה, כמו בצורר, ואף על
 גב דמכין קודם הקעודה לאכלו מוך הקעודה, קרוי ללמיר:
 (יא) מחינה גסה שהרי היא כחול. זה שיטת הרמב"ם [שם]
 כה, ג]. והטור [עמוד ממד'מה] י' לו שיטה אחרת על פי פירוש
 רש"י [שם] קנה, ב ד"ה קנה, וכתב
 הרב המגיד [שם] שכן הקמים
 הרמב"ן [שם] קט, א ד"ה גובלין וד"ה
 והטור [שם] ורשב"א [שם] ד"ה הל,
 ולדידהו אפילו צרישא דהיינו קמח
 קלי יש חילוק בין ענה לרכה,
 דבענה אסור בהרבה, וברכה
 מותר בהרבה ועל ידי שינוי.
 ונראה דלא שם צ"ש ליהבא זה,
 כיון דלא מזרי ניניו. אבל נראה לי
 ללמוד דין אחד חדש משיטת
 הרמב"ם, דהיינו שהקמח שעושים
 מטמינת מנה אפוייה שקורין
 מנ"ה מע"ל ורגילים לערבו עם
 יין או מי דבש שקורין מע"ד, שזה
 אסור לעשותו בשבת אפילו ברכה, לפני הנראה דין קמח זה קמח
 המוכר כאן עמיה גסה כו', וכאן דמותר ברכה הוא על ידי שינוי,
 שחול דרך ליתן החומר חמלה ובשבת נותן הקמח חמלה, נמלא
 שהשני הוא גבול לכל, אבל בקמח של מנה אין דרך ידוע מה נותן
 חמלה בחול כדי לידע מה הוא השינוי, על כן אסור בשבת בכל
 גזווי שרונה לערב בסכין או בכף הקמח של מנה עם המשקה, כן
 נראה לע"ד:

ומניח אכל (י) אם הוא (י) לאכלו מיד הכל שרי מדי דהו
 אכורר לאכול מיד דשרי כדלעיל סימן ט"ו: ז'
 יג. אסור לרדות חלות רבש בהכוורת (פירוש הקן
 שהדבורים עושים בו הרבש) [י"ב] מפני שרומה
 לתולש: הנה [י"ג] ודוקא אם דבוקים בכורות י' אבל אם
 (י"ד) הוא נחלוש מבעוד יום או שנתרסקו מבעוד יום והדבש נף
 בכורת מותר לרדותו בשבת:
 יד. [י"ט] אין מנבלין (פירוש נתינת מיס בקמח
 נקרא גיבול [י"ט]) קמח קלי הרבה שמתא יבא
 ללוש יז קמח [י"ט] שאינו קלי יח ומותר לגבל את
 הקלי מעט מעט יאכל תבואה שלא הביאה שליש
 שקלו אותה ואחר כך שחנו אותה (יא) מחינה

יך ונר"ך לומר דהיי פירושו,
 כשנחלוש החלות מבעוד יום יכול לרדות החלות מהכרות כדי לאכול
 הדבש הדבוק על גביהם מסביב, או לשחטו לחוץ האוכל. או שנתרסקו
 וכו' מותר לרדותו, פירוש מותר ליקח דבש הפך, אבל אסור ליקח
 החלות, ועיי' בחספוס [שם] דף מ"ג ריש ע"ב. ואמרינן בגמרא
 [שם] י"ט, ב; קמ"ה, ג' דדבש מעיקרא אוכלא ולבסוף אוכלא, ונר"ך
 עיון, דאם כן למה יגרע מפירות העומדים לאכילה דמותר לשחטן
 [סימן] ט"ב סעיף א' כיון שאין שם משקה עליו, ונר"ך לומר כיון דהשעוה
 אינו ראוי לאכילה הוה ליה ככורר אוכל מפקולת, נ"ך כמו שכתוב סימן ט"ב [ה] [ט"ו] [ומ"ק] וי, אבל לדברי המחמיר שם נר"ך
 עיון ליכנו: יז קמח שאינו ק"י. וזוה אפילו ימעט מעט אסור: יח ומותר לבב"ב וכו'. דסכירה ליה דנותן מיס לקמח אינו חייב
 עד שיגבל, ולפיכך הכא י' משני בגיבול שרי, כיון דלאו בר גיבול הוא:

ערך פ"ח למהריק"ש
 טו. סעיף י' [בספני] שרומה לתולשן. אבל דבש ה"ף מותר אם נחמקו החלות מבעוד יום, ועיי' סימן ט"ב [בסוף] כ' ובערך לחס טס):

באר היטב
 טז. נתלשו. משמע דנחלושין לא צעי ריסקו, אבל בגמרא ריש פרק
 כ"ב איתא דבעי ריסקו, כמו שכתוב סימן ט"ב סעיף ג' כותים וענינים,
 ועיי' מ"א [פ"ק] טז. [ועיי' בספר] אליה רבה סי' טו במה שפסיק
 בזה, הגא"א: (יז) שאינו ק"י. וזוה אפילו מעט מעט אסור, מ"א
 פ"ק ט:]

ביאור הגר"א
 חמר ר"ה ואסור: [יט] נוסף ידן אין כו' אבל קשה. כגירסא [שם] קט, א) והתניא
 איה גובלין:

מחצית השקל
 צריך רדיה, עכ"ל. הרי לחידוש השני מיירי באין רדיות ואפילו הכי מותר
 הדבש הצף על גביהם: ואמרינן בגמרא. דף י"ט ע"ב דף קמ"ה ע"ב בעי
 לדמות כמו רחלות דבש שרסקו יצא מהן דבש מותר, הוא הדין חיים
 וענבים שרסקו מערב שבת גם כן המשקים היוצאים מהן מותרים, ודחי,
 כשלמא דבש מעיקרא קודם שיצא הוי אוכל, וכן כשיצא עדיין שם אוכל
 עליהם ולא שם משקים, ופירש רש"י [שם] י"ט, ב סוף ד"ה אטורין. ד"ה הבא
 וליכא למיגור שמא יסחוט ולא שייך ביה חסיטה, אבל חיים וענבים קודם
 שיצא יש עליו תורת אוכל ואחר שיצא יש עליו תורת משקין, ושייך בהו
 חסיטה: וצריך עיון דאם כן למה יגרע כו'. ר"ל, למה הצריכה המשנה
 ופוסקים בדבש דוקא נחרסק ודוקא משקה היוצא מעצמו: כמו שכתוב
 סימן ט"ב סעיף (כ"ב) [ה]. ר"ל, כוסר דאסור חסיטה משום כוסר: (פ"ק) קמח
 כו'. ובזה אפילו ספס כו'. דע, דברך קנייה ע"כ תנן נותנין מיס למורסן
 אבל לא גובלין, ואמר אביי אמרייה קמיה דמר מתניחין מני, ואמר לי רבי
 יוסי בר יהודה, דתניא אחר גותן את הקמח ואחר גותן המים האחרון חייב
 דברי רבי, דסכירה ליה נתינת מיס הוי גיבולו וחייב משום לש, רבי יוסי
 בר יהודה אומר עד שיגבל, אבל על נתינת מיס לחוד פטור, דנתינת מיס
 לאו היינו גבולו. ופרקי ממאי, וילמא עד כאן לא אמר רבי יוסי ברבי
 יהודה עד שיגבל אלא בקמח דברי גיבול הוא, אבל מורסן דלאו בר גיבול

תקא ה. משנה וגמרא
 כילה דף ל"א
 [ע"פ ח"י]
 פ. כמנה קמא דברייתא
 שם ל. נ וכדלוקימנא
 בגמרא שם:

נשחט ביום טוב הכל שרי, עכ"ל. והוא הדין אם נשחט סמוך ליום טוב שלא היה אפשר לנקרו קודם לכן. ולפי מה שכתבתי לעיל [מ"ק יג] יש להקל בכל ענין בניקור. ואם הכשר הוא ביום השלישי לנשחטו ואם יהא אחר יום טוב יהיה חסור לאלו כי אם ללי, חסור לנקרו ולהדיחו על ידי הערמה שיאמר אוכל ממנה כוית, כמו שכתב בתרומת הדשן [סימן פד] דכשנשחט בערב יום טוב חסור דהוי ליה לנקרו בערב יום טוב, וכן משמע בר"ן [שם ה, ג ד"ה מולת] גבי מליטה שכתב שהוא גרס לעזמו הפסידה, [והוא הדין הכא] דהוה ליה לנקרו מערב יום טוב, אבל אם נקרו מערב יום טוב מותר להדיחו ביום טוב והואיל ורמי לנכילה, כמו שכתב סימן שצ"ח סעיף י"א. ולא דמי להדמא כלים שאסור כמו שכתב סימן שצ"ג [סעיף ח], דהתם עושה מעשה בידים שמדיחו, מה שאין כן כאן ששופך עליו מים והיו שרי כמו ירקות. אבל בשבת נראה לי דאסור, כמו שכתבתי שם [סימן שא ס"ק ז ד"ה ומלפני]:

סימן תקא

עצים האסורים והמותרים ביום טוב. וכו' ז' סעיפים:
א אין מבקעין עצים מן הקורות א שעומדים לבנין ולא מקורה שנשברה ביום טוב * י"א אפילו אם היתה רעועה מערב יום טוב ב וקרובה להשבר אבל אם נשברה מערב יום

תקא (א) אין מבקעין [כו'] מפנה חתיכות גדולות. ע"כ קשה לי מהא דאיתא בתמיתין [נ"ה לה, ט] אין מבקעין עצים לא מן הקורות ולא מהקורה שנשברה ביום טוב ואין מבקעין לא בקרדוס כו' אלא בקופין, ופרכינן [שם ע"ג] והאמרת רישא אין מבקעין כלל (והדר אמר אלא בקופין שרי), אמר רב [יהודה אמר] שמואל מסורי מחסרף והכי קמי, אין מבקעין לא בקוואר של קורות (פירוט) (המוקלאות) [המושכות] * [לארץ של בנין] ולא מקורה שנשברה ביום טוב * [וכן השמשות לאו להסקא קיימי] אבל מבקעין מקורה שנשברה מערב יום

טוב וכשהן מבקעין אין מבקעין לא בקרדוס כו'. ולמה לא מוקי לה רישא וסיפא שנשברה בערב יום טוב, דהיינו רישא דקמי לא מן הקורה היינו נשברה ערב יום טוב מיירי בעצם גדולים קלה ראוי להסקא בלא ביקוע כמו שכתב בסעיף שאחר זה, דבזה אסור לנקוע כלל, וזאת אי אפשר להסקא בלא ביקוע מבקעים חתיכות גדולות ולא יבקע בקרדוס כמו שכתב כאן. וי"ל מדקמינא בסיפא נשברה אלמא דרישא לא מיירי בנשברה:

שמעון מותר ברעועה (טור פמ"ח). ונראה לי דאפילו * [פי מה שכתב סימן (שצ"ז) [שכד] * סעיף ז' דנהמה בריאה שמתה מותר לרבי שמעון, היינו משום דמכל מקום יושב ומלפני שמה ישחטנו חרש שוטף וקטן כמו שכתבו התוספות כמולין דף נ"ה, א ד"ה מחסרין (עיין רש"י סימן שצ"ח סעיף ג), אבל קורה בריאה שנשברה לכולי עלמא אסור, דהא קפריחן סתמא דתלמודא [נ"ה] דף ל' [ע"ג] ולא קאמר הניחא למתן דלמחר כמו שכתב [שם] דף כ"ז [ע"ג], אלא על כרחך כולי עלמא מודים בזה דאסור. ולהאמריו נולד ביום טוב כמו שכתב

יוס טוב מותר להדיחו ביום טוב והואיל ורמי לנכילה, כמו שכתב סימן שצ"ח סעיף י"א. ולא דמי להדמא כלים שאסור כמו שכתב סימן שצ"ג [סעיף ח], דהתם עושה מעשה בידים שמדיחו, מה שאין כן כאן ששופך עליו מים והיו שרי כמו ירקות. אבל בשבת נראה לי דאסור, כמו שכתבתי שם [סימן שא ס"ק ז ד"ה ומלפני]:

תקא א שעומדים לבנין. ע"כ דהוי מוקלה מתמת ספרון כיס ואסור אפילו לרבי שמעון [שבת קמ, א]: ב וקרובה להשבר. זהו אליבא דרבי יהודה [משנה שם קט, ב], ע"כ אצל לרבי שמעון מותר ברעועה (טור פמ"ח). ונראה לי דאפילו * [פי מה שכתב סימן (שצ"ז) [שכד] * סעיף ז' דנהמה בריאה שמתה מותר לרבי שמעון, היינו משום דמכל מקום יושב ומלפני שמה ישחטנו חרש שוטף וקטן כמו שכתבו התוספות כמולין דף נ"ה, א ד"ה מחסרין (עיין רש"י סימן שצ"ח סעיף ג), אבל קורה בריאה שנשברה לכולי עלמא אסור, דהא קפריחן סתמא דתלמודא [נ"ה] דף ל' [ע"ג] ולא קאמר הניחא למתן דלמחר כמו שכתב [שם] דף כ"ז [ע"ג], אלא על כרחך כולי עלמא מודים בזה דאסור. ולהאמריו נולד ביום טוב כמו שכתב

ביאור הגר"א

תקא (א) [סעיף א] אפילו אם. עיין חוסמות שם [ב"ה] א"ן, ואם חאמר כו' וי"ל כו', ועיין שם בגמרא ל' ב' מי דמי כו':

מחצית השקל

הים של שלמה, ולפי מה שכתב הים של שלמה דאחוריים אי אפשר לשנות טן ובא על ידי זה לרעה דמ"א מותר לנקר בלי שינוי: והוא הדין אם נשחט סמוך ליום טוב. וכן לעיל סוף סימן תצ"ו לענין מכירת טריפה ואחוריים לגבי פשיטא ליה [למ"א] דאם נשחט סמוך ליום טוב הרי הוא כאלו נשחט ביום טוב, ובסימן תצ"ט ס"ק ה' הניח הדבר כצ"ע אם נשחט סמוך ליום טוב אם יש לו דין כאלו נשחט ביום טוב, וכבר הערתי על זה לעיל סוף סימן תצ"ו. ואפשר לומר דרוקא בסימן תצ"ט דאית ביה משום עיבור העור דחמיר, מהאי טעמא גם כן החמיר מ"א והניח הדבר בספק, מה שאין כן כאן וכן סוף סימן תצ"ו דקלישא אסורייהו, הקל מ"א וכתב בסטיטות דיש לו דין נשחט ביום טוב: ולפי מה שכתבתי לעיל כו'. ר"ל, הא דהצריכו רמ"א וים של שלמה שינוי, לפי שנמשכו אחר דברי תרומת הרשן, אבל למאי דמסיק מ"א כדברי הגהה מיימתי ויישב קושיית תרומת הרשן. דעל ידי הערמה הסכים מ"א בסי"ק י"ב לדעת תרומת הדשן דראיתו נכונה מדברי הגהות אשרי דנשחט מערב יום טוב אסור: וכן שפטש בר"ן גבי מליחה שכתב שהוא גרם לצטפו הפסידא והוא הדין הכא דהוה ליה לנקרו כו', כצ"ל. והר"ן כתב דבריו על דברי רב אלא אבא אהבה [ב"ה] א"ן, ב דמלח גרמי גרמי, והקשה קושיית רש"י ותוספות שהבאתי לעיל ס"ק י', וי"ל, ואף על גב דאמרין לקמן [שם י, ב] גבי מי שלא הניח עירוב חבשילין ובישל בהערמה דקנסינן ליה טפי ממזיד, התם היינו טעמא לפי שפשיעתו גרמה לו פסידתו שהיה לו להניח עירובי תבשילין, אבל הכא שההפסד בא לו מחמת יום טוב החירו לו להערים, עכ"ל הר"ן. ומיניה יליף מ"א לענין ניקור: כמו שכתב סימן שצ"א. דמותר להשקות ירקות חלושים כדי שלא יכמשו והואיל וראוי לאכלן חיים היום: ששופך עיניו מים ודיו. ר"ל, המעשה שאדם עושה אינו אלא שפיתת מים בלבד, אבל צריך לשהות במים לערך חצי שעה כמו שכתב בי"ד סימן ס"ט סעיף י"ג * עיין שם בש"ך [מ"ק נז] וט"ז [מ"ק נז], אלא דשהיה נעשה ממילא ואין בו מעשה אדם: אבל בשבת נראה לי דאסור. דהא אי אפשר לבשלו ולאכלו היום, אף על גב דחזי לאומצא מכל מקום כיון דאין דרך בני אדם

מה שכתבתי בסימן ש"ח ס"ק ל"א * [ח]. ובספר עדות ניעקב סימן א' כחז דאפילו בשבת מותר להדיחו, ע"ש. ועיין בשיירי נוסח הגדולה [בג"י] אות ו' ועיין נמ"א סימן שצ"ח ס"ק ז' ועיין גאר היטב [למהר"ע] י"ד סימן ש"ט ס"ק מ"ה מה שכתבתי שם:

ביאור הגר"א

תקא (א) [סעיף א] אפילו אם. עיין חוסמות שם [ב"ה] א"ן, ואם חאמר כו' וי"ל כו', ועיין שם בגמרא ל' ב' מי דמי כו':

מחצית השקל

הים של שלמה, ולפי מה שכתב הים של שלמה דאחוריים אי אפשר לשנות טן ובא על ידי זה לרעה דמ"א מותר לנקר בלי שינוי: והוא הדין אם נשחט סמוך ליום טוב. וכן לעיל סוף סימן תצ"ו לענין מכירת טריפה ואחוריים לגבי פשיטא ליה [למ"א] דאם נשחט סמוך ליום טוב הרי הוא כאלו נשחט ביום טוב, ובסימן תצ"ט ס"ק ה' הניח הדבר כצ"ע אם נשחט סמוך ליום טוב אם יש לו דין כאלו נשחט ביום טוב, וכבר הערתי על זה לעיל סוף סימן תצ"ו. ואפשר לומר דרוקא בסימן תצ"ט דאית ביה משום עיבור העור דחמיר, מהאי טעמא גם כן החמיר מ"א והניח הדבר בספק, מה שאין כן כאן וכן סוף סימן תצ"ו דקלישא אסורייהו, הקל מ"א וכתב בסטיטות דיש לו דין נשחט ביום טוב: ולפי מה שכתבתי לעיל כו'. ר"ל, הא דהצריכו רמ"א וים של שלמה שינוי, לפי שנמשכו אחר דברי תרומת הרשן, אבל למאי דמסיק מ"א כדברי הגהה מיימתי ויישב קושיית תרומת הרשן. דעל ידי הערמה הסכים מ"א בסי"ק י"ב לדעת תרומת הדשן דראיתו נכונה מדברי הגהות אשרי דנשחט מערב יום טוב אסור: וכן שפטש בר"ן גבי מליחה שכתב שהוא גרם לצטפו הפסידא והוא הדין הכא דהוה ליה לנקרו כו', כצ"ל. והר"ן כתב דבריו על דברי רב אלא אבא אהבה [ב"ה] א"ן, ב דמלח גרמי גרמי, והקשה קושיית רש"י ותוספות שהבאתי לעיל ס"ק י', וי"ל, ואף על גב דאמרין לקמן [שם י, ב] גבי מי שלא הניח עירוב חבשילין ובישל בהערמה דקנסינן ליה טפי ממזיד, התם היינו טעמא לפי שפשיעתו גרמה לו פסידתו שהיה לו להניח עירובי תבשילין, אבל הכא שההפסד בא לו מחמת יום טוב החירו לו להערים, עכ"ל הר"ן. ומיניה יליף מ"א לענין ניקור: כמו שכתב סימן שצ"א. דמותר להשקות ירקות חלושים כדי שלא יכמשו והואיל וראוי לאכלן חיים היום: ששופך עיניו מים ודיו. ר"ל, המעשה שאדם עושה אינו אלא שפיתת מים בלבד, אבל צריך לשהות במים לערך חצי שעה כמו שכתב בי"ד סימן ס"ט סעיף י"ג * עיין שם בש"ך [מ"ק נז] וט"ז [מ"ק נז], אלא דשהיה נעשה ממילא ואין בו מעשה אדם: אבל בשבת נראה לי דאסור. דהא אי אפשר לבשלו ולאכלו היום, אף על גב דחזי לאומצא מכל מקום כיון דאין דרך בני אדם

עוב שרי דללו מלאכה היא אלא עובדא דמול, נח אכל דקום אסור דמינ משום טוחן כדאמרינן פרק ו' דשבת נה, ב (מרדכי יגה רמז מלח וכן משמע בראש"ש שם פ"ד סימן ד, עיין ריש סימן (תק"ט) [תק"ד]. והר"ן [שם ח, ב ד"ה ומקטן] כתב דהוי כאכול נפש עלמו דהא ראו להחמסם בהם, ומתוך דשרי לבקען לגורך להחמסם בהם שרי נמי לבקען לבשל בהם, ומיחו כיון שרגילין לבקע לעשות מהם כלים זרין שינוי, עכ"ל. נח והקשה מהר"י אבוהב [נציאורו לעור] הא מדורה להחמסם לא הותרה אלא משום ממון כמו שכתב הר"ן גופא [שם יא, ב ד"ה מהרי"א], שמע מינה דלאו אוכל נפש הוא (ב"י עמה לט ד"ה ובסג). נח וי [ל] לא ידעמין י"י מאי קא קשיא ליה, דהא הר"ן כתב דהוי כאכול נפש, כלומר דבאמת מדורה להחמסם לאו אוכל נפש הוא אלא שהותרה משום ממון, ואם כן כיון שמדורה מותרת נמי לבקע עלים למדורה כיון שגנהא מהעלים עצמן, ולא דמי למכשירין כגון סכין ופסול שאין נהנה מהן עצמן רק ממה שנעשה על ידיהן, כן כתב הר"ן בהדיא, וכיון שהותרה בקיעה לגורך מימנם מותר נמי י"י לגורך בישול, כן נראה לי:

סימן מ"ה [מש"ך ד נהנה] פשיטא דאסור דהא נולד הוא, וכן כל שנבי כלים [עיין סימן ש"ס סעיף ו' ומ"ק ז]. ונראה לי דאפילו הימה רעועה מקרי נולד, דמפיקרא כלי והשתא שבר כלי, נח וכן כתב הרב ב"י [עמוד למ ד"ה גרסינן] בשם הירושלמי [שם פ"ד הלכה ג] אפילו כלי שנשבר מערב יום טוב ויש בו מולד כלי ושנבר ביום טוב אסור. נח ומיחו בירושלמי דפוס קרחא הגירסא אס י"ש עליו מולד כלי אפילו נשבר ביום טוב מותר להסיקו, וכן כתב הב"י עצמו סוף סימן זה [עמוד מנ ד"ה גרסינן], ומיירי ראשונה, כגון שנבי עריבה לגוק למון מקפה, שנבי זכוכית לגוק למון שמן, כדאיתא בגמרא [שם קמ, ב]. ונראה לי נח דנכלי אפילו היה שלם אסמול ושנבר ביום טוב שרי לרבי שמעון [דממיר בטולין] [שם מט, א], דכלי עשוי להשבר מה שאין כן בקורה. וכן משמע בגמרא [גיטין דף ל"ב ע"א] דפריך שפי הברייתות אהדי ולא קאמר כלן שהיה גריד מערב יום טוב כלן שהיה רעועה, אלא על כרחק ככלי אין מילוק וכמו שכתבתי: ג גדולות. ואף על גב דהוי מכשירין שאפשר לעשותן מערב יום

ב. כלקמן אות ה: ב. משנה שם (ג, ב): ג. שם (ע"י) בגמרא כלשון מלך, הרמב"ם בפרק ד' מהלכות יום טוב הלכה י' ר"ש שם פ"ד סימן ד' בשם נבל העיבור עשרה דברות פלוגתא יום טוב קול, ב ובכורות ר"ש שם ד"ה (א ש"ד"ה אגל): ד. טור [עמוד ל] כ"ס כמ"ק [סימן קול הכה ל"ס כ"י] בשם תוספות [שם ד"ה אגל סוף]:

הגהות והערות

ז. נוסף ממנהרות למעבר פ"ק ע"פ ל"ס הפסחה שם קמ"ב: ח. וכן נ"ה וכן הנוהג שנמלך נדפסו ה"ש"ע. אך הקטע הקודם [שם] נלווה עיין הוא ממז"י: ט. נוסף ע"פ מקור חיים: י. כן הוא בב"י ללקמן. ובדמקא חליעור הגיה "דמהרי"א, וטעם קומי הוא:

יא. נוסף ממנהרות למ"ד פ"ק (פרסום), וכן נכיוס פמ"ג לנשי ע"ד, ט"לוח ששמן, מחזיק השקל, מור וקליפה ומקור חיים: יב. הנהגו [שם] דמנהרות דהתפארת מ"ג דמס ע"כ"ל: יג. כ"ה ממנהרות למ"ד מ"כ (נבלי הגולה), נדפ"ר של ב"י מילס ויחליפה של"ד דמס "סיחה כח פסין גדול וזהו וזהו טולט מאלמעיטו", ומקורו כערוך [שם ק"ק (הכאן)]: יד. כן הוא בב"י שם: טו. שם לא נזכר שאין לו נקלחין מהו קופין, אלא שאין לו נקלחין מהו קרוב ומהו נקטם: טז. מה שכתב ב"ש דמק"ט שם, ועיין תוספות רבש פרק ש"ד אגל: יז. כן הוא בב"י הלכות דפ"ר סימן פ"ה, חולט בבבלי הלכות ששמיט [סימן הלכות] סב"ב ו"ל נמג"י:

ביאור הגר"א

ותו אותו (מהרמ"א) [מהר"י אבוהב] [בציאורו לעור]. ועיין בב"י [עמוד לט ד"ה ובסג]: [ג] חתיכות גדולות. עיין מה שכתב בסעיף ב' [וי"ק ח]: [ד] ויש כ"ו. וכן כתבו התוספות שם [ג, ב ד"ה אגל], אלא שכתבו דוקא ביד, ולא דוקא, והוא הר"ן בסכין כיון שקשקה:

[ב] אם אי אפשר כ"ו. כמו שכתב הר"ן [שם ח, ב ד"ה ומקטן] ומקשים הא מכשירין שאפשר לעשות מערב יום טוב הוא, והירך הראב"ד [משנת יום טוב ה. י. דכ"ז דאי אפשר לבשל ולאפות בלא עצים עשו אותו כריכת מלח שמוחר על ידי שינוי [ביצה ז, א], הוא הר"ן כאן. ואף על גב שהר"ן כתב חידוך אחר,

מחצית השקל

בריאה מודה רבי שמעון דאסור מכל מקום כלי כיון דרכו להשבר מודה הא מאן דאסור דאסור בבהמה מכל מקום ככלי מותר. אולם באמת אין זה כונת מ"א, דלפי זה אמאי סיים ב"י דכלי עשוי להשבר מה שאין כן קורה, הוה ליה למימר מה שאין כן בהמה, דשם בבהמה הוא פלוגתייהו דהני אמוראי. אלא כונת מ"א ליריד רקימא לן כמאן דאמר דסבירא ליה דאפילו בריאה מותר לרבי שמעון, ובתב מ"א מכל מקום קורה גרע, ולא מבעיא כשהיתה בריאה דאסורה אלא אפילו היתה רעועה אסורה, דאזני יושב ומצפה כמו בבהמה, ועל זה כתב רמב"ל מקום ככלי אפילו היה שלם מותר לרבי שמעון דלית ליה נולד. ולכן אחי שפיר מה שסיים מה שאין כן בקורה, דכלי דומה לבהמה כיון שדרכו להשבר יושב ומצפה, אם כן ליריד דסבירא לן לרבי שמעון מחירי אפילו בהמה בריאה הוא הר"ן כלי הר"ן ע"פ שלם, ועל זה שפיר מייתי ראייה דאי סלקא דעתך דאפילו למאן דאמר דרבי שמעון מחירי אפילו בהמה בריאה מכל מקום ככלי שלם מודה דאסור לקורה, והה מצי לאוקמי שתי הבריות כרבי שמעון אלא חדא מיירי שהיה שלם אחרת ואידך מיירי שהיה רעועה, וכשהיה כלי בריאה הוא הר"ן כלי הר"ן ע"פ שלם שמעון דאסור, אלא על כרחק דבכלי שלם למאן דאמר דרבי שמעון מחירי בבהמה בריאה הוא הר"ן בכלי שלם, ואינו דומה לקורה, לכן הרצון השי"ט לומר הא רבי יהודה והא רבי שמעון כרי ליישב גם למאן דאמר דרבי שמעון מחירי אפילו בבהמה בריאה, [דלא] כמו שכתבו בספר חמד משנה: (פ"ג ג גדולות. כדאמרינן פרק ד' דשבת. דף ע"ד ע"ב, אמר רב מנשה האי מאן דסליח סלחא חייב משום טוחן, ופירש רש"י וז"ל [ויה] סליח סלחא, עצים דקים להכעיר אש: והר"ן כתב כ"ו ופירשו כיון כ"ו. ר"ל, לפי זה למה הצרכו לשינוי לבקע דוקא על ידי קופין, מאי שנא משאר אוכל נפש: והקשה מהר"י אבוהב כ"ו. ר"ל, דמהר"י אבוהב הבין כונת הר"ן דמדורה אם מתחמם נגדה הוי אוכל נפש ממש, דמה לי הנאת האכילה או הנאת החימום, ואם כן הוי הביקוע לצורך המדורה כמו בישול לאמכל כיון דנהנה מן העצים עצמן, מה שאין כן בביקוע לצורך תבשיל דאינו נהנה מהעצים כי אם מהתבשיל שנתבשל על ידי העצים, הוי הביקוע מכשירים כמו עשיית סכין או שפור, אף על פי כן הותרה הביקוע לצורך תבשיל מתוך שהותר הביקוע לצורך מדורה, ועל זה הוקשה למהר"י אבוהב הא מדורה כ"ו אלא משום מתוך: כמו שכתב הר"ן. דף כ"א ע"ב, וכן מבואר לקמן [מ"א] דיש סימן תקי"א: ולא ידעתי מאי ידי העצים, הוי כצ"ל: דהא הר"ן כתב דהוי כאוכל נפש. ככ"ף הרמ"ן, ר"ל שדומה לאוכל נפש שנהנה מהאוכל עצמו גם כמדורה נהנה מהעצים עצמן, אבל כיון שאינו אוכל נפש ממש לא הותרה הבערה לצורך מדורה, כי אם משום שהותרה הבערה לצורך אוכל נפש הותרה גם כן לצורך [הבערה] [מדורה], ומיין דהבערה לצורך מדורה מותר משום שנתבשל על ידי העצים, ומיין דהבערה מותרת: דהיינו כמו אוכל נפש, אם כן גם הביקוע מותר לצורך הבערה מותרת: דהיינו שנהנה

מוקצה אבל נולד יש לאסור, אם כן אין צריך לדבר מ"א הג"ל, רפשיטא בקורה בריאה שנשברה דאסור דהוי נולד: ונראה לי דאפילו היתה רעועה מקרי נולד. והטור שכתב דרעועה מותר לרבי שמעון משום דרבי שמעון גופיה סבירא ליה דאפילו נולד מותר, מה שאין כן ליריד ולא קיימא לן כרבי שמעון לענין נולד: ויש בו תואר כ"ו ושנבר ביום טוב. ר"ל, אף על גב שכבר נשבר מערב יום טוב, אלא כיון שנשאר עליו תואר כלי מה, אפילו אינו עושה מעין מלאכתו הראשונה, כגון שבר עריבה לכמות כהן פי הבית ושבר זכוכית לכמות כהן [פ"ח] [פ"ח] הפך, וביום טוב נשבר לגמרי שאינו ראוי שוב לכלום, אסורים ביום טוב דהוי נולד. ולא גרע כלי רעועה מערב יום טוב שנשבר ביום טוב ונקרא נולד, משברי כלים שהיו ארום לדבר מה מערב יום טוב ותשברו ביום טוב לגמרי דהוי נולד. ואף על גב דהירושלמי אמר דבריו על מתניתין דאין מבקעים עצים כ"ו ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב, דאחיא כרבי יהודה דאית ליה מוקצה, מכל מקום דייק מ"א שפיר דאפילו ליריד רקימא לן כרבי שמעון לענין מוקצה מכל מקום כהאי גונא אסור משום נולד ליריד, דאי סלקא דעתך דלא מקרי נולד כלי כלל מאחמול, מאחמול כ"ו הוא כאלו נשבר בשברים שאין להם תואר כלי כלל מאחמול, לפי זה לא יהיה גם מוקצה, דהא הוא כבר שבור לגמרי מאחמול ומותר אפילו לרבי יהודה: ופירשו כ"ו הגירסא אם יש עליו תואר כלי כ"ו. ר"ל, דהירושלמי לא דיבר כלל מדין שהביא מ"א וכ"י, אלא דין אחר אתי לאשמעינן דהיינו אם היה שלם לגמרי מערב יום טוב וביום טוב כ"ו היינו ונשאר על השברים תואר כלי מותר, ואין בזה לא משום נולד ולא משום מוקצה דהא עדיין שם כלי עליו הוי נשאר לו שם שהיה לו מערב יום טוב כשהיה שלם, ולכן הרצון מ"א לפרש שעושה מעין מלאכתו הראשונה דאם לא כן הוי נולד. וכונת מ"א בזה דלפי גרסא זו אין למ"א ראייה לרביו מהירושלמי, אבל לא חזר מ"א מדבריו לדינא, והדין דין אמת מסברא כלי ראייה: כדאיתא בגמרא. בשבת דף קכ"ד ע"ב. ועיין לעיל סימן ש"ח סעיף ר' במ"א ס"ק ט"ו: ונראה לי דבכ"ף אפילו היה שלם אסמול כ"ו שרי לרבי שמעון, ר"ל, והכתב מ"א אפילו היה רעועה מאחמול אסור בכלי, היינו ליריד דסבירא לן נולד אסור, אבל לרבי שמעון דמחירי אפילו נולד אם כן לא מבעיא רעועה דשרי, אלא אפילו היה שלם אסמול מכל מקום אם נשבר ביום טוב מותר דכלי עשוי להשבר מה שאין כן קורה: וכן משמע בגמרא דף י"ב (כו) דפריך שתי הבריות אהרדי. דתני תרא מטיקים בכלים דאין מטיקים בשברי כלים, וחגי' אידך מטיקים בשברי כלים, ומשני הא דתני מטיקים בשברי כלים אחיא כרבי שמעון, והא דתני אין מטיקים כרבי יהודה. ולא משני דשתי הבריות אחיא כרבי שמעון אלא הא דתני מטיקים מיירי שהיו רעועים מאחמול והא דתני אין מטיקים מיירי שהיו בריאים אחמול, אלא על כרחק ככלי אין חילוק לרבי שמעון ואפילו היה בריא מותר. וראייתו בספר חמד משנה [וי"ק ח] הג"ל שכתב וז"ל, דאין זה מוכרח, דסתמא דהשי"ט

ד אלא בסבין. והמדקדקין נוהגין לאסור אף בחול המועד ומתקנים כל העצים הקטנים אף לבישול דגים קודם יום טוב, שהרי יכול לבערו בלא ביקוע כמו שכתב הרא"ש [שם], ואין להקל. אבל במקום שעצים יקרים לא חששו לטירחא יתירא [שם] ומוטר לבערו, והפסד מרובה הוא, עכ"ל (י"ג) [שם] ויש שלמה [שם] סימן (מ') [ז'] י"ו: מי שאוסר אפילו בקופיץ לפי שאין אנו בקיאים מהו ולא התיר ד אלא (י"ג) בסבין: ל

ה' עציים גדולים כו'. ע"כ ויש שלמה [שם] ממיר אפילו להכניסם בחור ולשזרם, אבל לא ישזרם באבן כמו שכתב הרב ז"י [שם] ט"ז ד"ה ומ"ש [שם] אצל [שם] המוסתפח [שם] פ"ג הלכה י':

ה. ק נראה מדברי הרמב"ם בפרק ד' [שם] וכן כמו שאר פוסקים [שם] ע"כ משנה שם דעת הרמב"ם שם; הרי"א שם ג, א ד"ה אין מנתקין, כ"ס חפוטת, וכן נראה מדברי הרמב"ם שם; ר"ן שם י, ב ד"ה ומקשו, כ"ס חפוטת: [שם]

ו. טור [שם] [שם] כ"ס אצ"ו הרא"ש [שם] ו. מירמל דשמואל שם [שם] ומתניין [שם] יתירמל היא:

ק נראה דשרי לדברי הכל, ע"כ דבריו בפרק המציל. ולי נראה דליף לה הטור מטעם הראשון שכתב הרא"ש דהוי טירחא שלא לצורך, בזה יש טעם לאסור אפילו ביד. וזה מכון בלשון הרא"ש, כי יש לדקדק למה הוצרך לכתוב דהוי טירחא שלא לצורך דזה הוה מדרבנן ופיים על זה וכן מלאכה, דיש בכלל מלאכה מנה, ואי בעי למימר דרך לא זו אף זו הוה ליה למימר ולא עוד שיש בו אפילו אב מלאכה. אבל נראה כוונתו בשני טעמים אלו דאפילו במקום שאין לומר בו שהוא אב מלאכה, דהיינו שאין ביקוע דקים מאד, ולא דמי להיא דקלית סילחא פירוש ענים דקים להבעיר האש דהוי אב מלאכה משום טוחן, דזה דוקא בעצים דקים מאד כדרך להבעיר אש, מה שאין כן כאלו דלין בוקע לדקים מאד כי אין דרך לבשל בדקים כאלו אלא שלא יהו גסים מאוד, כדרך להניח על האש אחר ההבערה של האש לבשל הקדירה, דאין בזה שייכות לטוחן שהוא דק, על כן כתב שאסור על כל פנים מלד טירחא. ואם כן כלל בזה שני דברים, דאם בוקע לדקים קצת יש משום טירחא, ואם דקים מאוד יש בו אב מלאכה, ודבר זה הוא ראוי ומסתבר להכניסו בכלל דברי הרא"ש, ואם כן שפיר יש לאסור אפילו ביד מלד טעם הראשון. ומשום הכי ניחא לי מה שיש להקשות מהיא דרב יהודה מפשח אלוותא אלוותא [שם] ג, והיינו הדין שכתב הטור בסימן תקי"ט [שם] קמ"ד שמוטר לקטום ע"י כשמים, וכן בשבט בסימן שכ"ב [שם] עמ"ד מן דמוטר לקטום אפילו בסבין תבן לתלות בו שינוי, דהתם לצורך הוא, מה שאין כן הכא שצ"ע ליה טירחא שלא לצורך. ולפי זה ניחא לי גם כן מה שכתב הטור [שם] נכ"ל עמ"ד למ"ט] דמפירוש רש"י נראה דמוטר לשזור ביד, וכ"כ רש"י [שם] עמ"ד מן] דלא ידע מנליה כן מדברי רש"י, וגם רש"ל [שם] פלפל בזה [שם] ולא נראה לו כן, (מרש"י לאיסור) [גם מהרא"ש משמע להיתר] י, ולר"י ניחא דעיקר האיסור להרא"ש משום טירחא, א"ו רש"י [שם] ג, ד ד"ה והאמת] פירש כהד"ה דלהתקן היה הטעם משום טירחא, אבל להמסקנא [שם] ד"ה סמור] לא אסרינן משום טירחא אלא משום מוקצה, ואם כן אין איסור ביד בזכר שאינו מוקצה, דהיינו נשבר מערב יום טוב. זה נראה לי בדברי הטור, וראוי לחוש למעשה לאסור לשזור אפילו ביד במקום שאסור בסבין. וכ"כ רש"ל [שם] עמ"ד מן] דהיינו נשבר מערב יום טוב. זה נראה לי בדברי הטור, [המועד] י, ומתקנים כל העצים הקטנים [שם] הנכריים לבישול דגים קודם [יום טוב] [שם] דחוששין לטירחא שפיר יכול לבערו אך בלא ביקוע, ואין להקל. אבל במקום שעצים יקרים לא חיישין לטירחא, דהוא הפסד מרובה, עכ"ל. ונראה, לשזור ביד אין להתמיר כלל בחול המועד. כתב הר"ן [שם] י, ב ד"ה ומקשו] ומקשו הכא למה הפירו לבקוע על ידי שינוי והא מכשיינן שאפשר לעשותו מערב יום טוב וינהו, ומירך הראב"ד [שם] י, ד"ה וי"ן דלין דלי אפסר לבשל בלא ע"י עשו אוחה כדכתיב מלח שהתירו [שם] י, א] על ידי שינוי, ולי נראה שכל שהוא נהנה מגופו של דבר הוא כאוכל נפש עצמו, ולא דמי למכשירין שאין נהנה מהמכשירין כסבין ושפוד אלא [מ]מה שהוכשר על ידם, מה שאין כן בעצים שנהנה בהם בעצמם שפושם מהם מדורה ומתחמם כנגדם, וכיון שלבקען לעשות מדורה שרי אף על פי שאפשר מאתחול, אף לבשל בהם שרי משום מתוך, ומיהו כיון שמבקעין לצורך עשיית כלים לא התירו אלא על ידי שינוי, עכ"ל. וכתב ז"י [שם] עמ"ד מן] ד"ה וכ"כ] שהקשה מהר"י אבובב [שם] ונראה לומר שהרי חיימוס המדורה לא התירו [שם] י, ב] אלא מתוך שהותרה הבערה לצורך אוכל נפש, (היכא) [היינו] אמרינן מתוך שהותרה הבערה למדורה לבקע ע"י נחיר אותם גם כן לבשל מאחר שהמדורה לא הותרה לתת אלא מתוך שהותרה בנשיל, עכ"ל. ע"כ ונראה לי דהר"ן עצמו סבירא ליה בחמת אין הימר החיימוס מתחת מתוך כו', אלא שהוא עצמו אוכל נפש כמו שכתב כאן, והא דכתב הר"ן [שם] י, א ד"ה מחי' לא] הביאו ז"י סימן תקי"א [שם] עמ"ד מן] דהני חרי מילי פירוש הנאות חיימוס המדורה וממין לרגליו הם מנה מתוך, כתב כן אפילו לראב"ד דכ"ל דלא סבירא ליה דחיימוס הוה כמו אוכל נפש עצמו, אבל לטעם הר"ן עצמו דכ"ל אין ר"ן לטעם מתוך אלא בחמת לרגליו, לא בחיימוס כנגדם: (ג) אין מביאין עצים כו'. זה דברי רמב"ם [שם] ג, ד]. ובמשה [שם] ג, א] איחא רבי אליעזר אומר נוטל אדם קיסם משלפניו (לפירוש הרמב"ם היינו בסמוך לו) לחזק בו שינוי ומגב מן החצר ומדליק שכל מה שחצר מוכן הוא, ותכמים אומרים מנגב משלפניו ומדליק. ובדרייתא [שם] ע"י] איחא חנו רבנן מגב מן החצר ומדליק שכל מה שחצר מוכן הוא ובלבד שלא יעשה יצורין יצורין ורבי שמעון ממיר, במאי קמפלגי, תנא קמח סבר מיחיו כמאן דמכין למחר ורבי שמעון סבירא ליה קדירחו מוכיח עליו, ופסק הרמב"ם כחכמים דמתניין. ויש כאן חומרא וקולא, חומרא דאפילו בחצר אין הימר אלא מלפניו דהיינו בסמוך לו, דלא כחכמים דברייתא, וקולא מדלא היכירו חכמים דמתניין בפירוש חזר שמע מינה אפילו בשדה מותר משלפניו אם מדליק שם. אבל הטור [שם] מן] משמע ליה דפוסק כהנה קמח דברייתא ויש חילוק בין חזר לשדה, דכחצר מותר מכל החצר רק שלא יעשה לצורין, אבל מן השדה בכל גוויי אסור. ולא מחלק הטור כחצר בין ע"י דקים לגסים, דאף על גב דצריכים לחלק כן כי היכי דלא תקשה חכמים דמתניין דלא התירו אלא מלפניו והיינו אפילו בחצר, על חכמים דברייתא [שם] דסבירא ליה כל מה שחצר, אלא דהאי ר"ן לחלק דחכמים דמתניין מיירי מדקים דבעיילי אצל הקרקע ובדרייתא איירי מגסים, וכן חילק הר"ן [שם] י, א ד"ה גרסי (הראשון), מכל מקום לא סבירא ליה להטור כן, אלא אין חילוק בין דקים לגסים לחכמים דברייתא דכל שחצר מוכן הוא כמו רבי אליעזר במשנה, ופליגי חכמים דברייתא על חכמים דמשנה דלא סבירא ליה כל שחצר מוכן. ומשום הכי פסק הטור לחזור לעשות לצורין, והיינו בין גסים בין דקים כחכמים דברייתא. ובה מתוך חמיהם ז"י [שם] עמ"ד מן] ד"ה ויש] על הטור על שלא הביא חילוק לדקים וכן על שלא הביא הרמב"ם [שם] ור"ן [שם] י, א] הדין שלא יעשה יצורין יצורין דהוה שייך בהצלה ממקום למקום. אבל בנוטל משלפניו במהוה שמדליח אין שייך כלל כו'. על כן לא הביאו זה לדרייהו אין הימר רה משלפניו:

הגהות והערות

[יח] חוקן ממדורה פראג מקמ"ה, וכן כניהו פמ"ג. לכושי שר ומקור חיים: [יט] ובאמת ק הוא בשביל הלקט השלם שלפניו. אולם בשביל הלקט דמיר [סימן פ"א] הנוטל כד אפרים: [כ] כן כניהו מקור חיים, אולם גם שם יש טעם טופר, דבמקום כינוס "ליתיר" כסוד שם "לאיסור". ועיין לכושי שר:

[כא] ט"פ חפוטת המדורה אמ"ד מקי"ד (פחות), וכ"ה ב"ש על שלמה שם, וכן הניחו לכושי שר, מקור חיים ומדירות שמשין:

[כב] ט"פ חפוטת המדורה ותיחאה שרי (דיקבל): [כג] הבי' הקשה ק על הר"ן והרא"ש [שם] סימן יג], אף בחמת גם הרמב"ם לא הביא דין זה:

הביא חילוק לדקים וכן על שלא הביא הרמב"ם [שם] ור"ן [שם] י, א] הדין שלא יעשה יצורין יצורין דהוה שייך בהצלה ממקום למקום. אבל בנוטל משלפניו במהוה שמדליח אין שייך כלל כו'. על כן לא הביאו זה לדרייהו אין הימר רה משלפניו:

ש"ס זכר
הלכות יום טוב תק תקא

רסג

מ"מ כיון שראוי לאכלו היום שהרי כבר ניקרו מערב יו"ט מותר ג"כ לשרותו כדרך שמותר לטלטלו מחמת שהוא ראוי לאכילה בו כיום ואע"פ שאסור לעשות שום מעשה לצורך חול אף שאין בו מלאכה כגון להדיח הכלים ולשפשפן כמ"ש בסי' תק"ג (סעיף ג') ותק"ט (סעיף ט"ו) מ"מ כיון שאינו מדיח הבשר בידיו רק ששורה אותו במים אינו דומה להדחת כלים שעושה מעשה בידים שמדיחין:

כא אע"פ שהבשר שרוצה לאכלו ביו"ט מותר למלחו אע"פ שהיה אפשר לו למלחו מערב יו"ט מ"מ דגים שקרעו אותם מערב יו"ט אסור למלחן ביו"ט שהדגים משביחין כששוהין במלח וא"כ היה לו למלחן מערב יו"ט מ"מ מותר לתת מלח לתוך המחבת שמבשלין אותם בה דאין אסור במליחה אלא משום גזרת עיבוד וזה אין שייך בתבשיל שנותן המלח לתוך המים:

כב מט במה דברים אמורים במיני דגים שמשביחים במלחן אבל מיני דגים שבשרם רך ומתקלקלים כששוהים במלח מותר למלחן ביו"ט אע"פ שהיה אפשר לו למלחן בערב יו"ט ודינן כמליחת בשר לכל דבר:

תקא עצים האסורים והמותרים ביום טוב ובו י"ח סעיפים:

א אין מבקעין עצים מן הקורות העומדות לבנין מפני שהן י מוקצה מחמת חסרון כיס שאדם מקפיד עליהן מלהסיקן ובין השמשות לא היה דעתו עליהן להסיק (עיין סי' ש"ה סעיף כ"ו) ולא מקורה שנשברה ביו"ט משום דאתמול לא היה יודע שתשבר ולא היה דעתו עליה להסיק ו אפילו להמתירין מוקצה ונולד ביו"ט מודים במוקצה גדול כזה דקורה בריאה וחזקה אינה עשויה כלל להשבר אבל אם היתה רעועה מערב יו"ט וקרובה להשבר כיון שהיה יודע שתשבר ודעתו עליה להסקה לכן מותר לבקעות ממנה להמתירים נולד ביו"ט אבל להאוסרים נולד ביו"ט אסור לבקעות ממנה ד' דאתמול היה כלי שלם ראוי למלאכתו דהיינו בנין והיום היא שבר כלי והרי זה נולד ביו"ט וכבר נתבאר דיש להחמיר בנולד ביו"ט:

ב אבל אם נשברה מערב יו"ט ה' אם אי אפשר להסיקה בלא ביקוע מחמת גדלה ועביה מותר לבקעות ממנה חתיכות גדולות ואע"פ ו שהיה אפשר לו לבקעות מערב יו"ט לפי שאין בבקיעת עצים לחתיכות גדולות מלאכה גמורה ואף בשבת אינו אסור אלא מדברי סופרים משום עובדין דחול ומשום שמחת יו"ט התירו לגמרי אבל אסור לבקעות ממנה חתיכות קטנות מאד כדרך ו שמבקעים עצים (א) דקים מאד כדי להצית בהן האור מפני שהעושה כן בשבת חייב מפני שהוא תולדת הטוחן כמ"ש בסי' שכ"א (סעיף י') לפיכך לא התירו דבר זה משום שמחת יו"ט לפי שזהו כמכשירין שאפשר לעשותם מערב יו"ט:

ג ו כשהוא מבקע לא יבקע בקרדום ולא במגל ולא במגירה כדרך שמבקע בחול ו דכיון שהיה אפשר לבקעות מערב יו"ט הצריכוהו חכמים לשנות שלא יבקע אלא בקופיץ (פירוש סכין של קצבים ויש עושים בו שני ראשים ודומה קצת לקרדום) ובצד הקצר שלו אבל לא בצד הרחב כדי לשנות ו ועכשיו שאין אנו בקיאים מהו קרדום ומהו קופיץ יש להחמיר שלא לבקעות אלא בסכין או ביד:

ד במה דברים אמורים בעצים גדולים מאד שאי אפשר להסיקן כלל בלא ביקוע כגון קורה וכיוצא בה אבל עצים של הסקה שהן גדולים קצת וראויים להסקה בלא ביקוע לא יבקעם כלל אפילו בסכין כיון שאפשר להסיקן בלא ביקוע הרי זה טרחא שאינה צריכה ולכן

קונטרס אחרון

76 (א) דקים מאד כו'. כן כתב הט"ו ואע"פ שסיים דאף שאין דקין כל כך אסור משום טרחא שאינה צריכה היינו בטקע מעלים הראויים להסקה בלא ביקוע דכתיב מיירי כמטאור דכתיב אבל המנקה מקורה כיון שהותר לו הביקוע אין לנו למיטע שידקק שלא ינקע רק עלים גדולים קצת הראויין להסקה בלא ביקוע אלא מנקה כדרכו ואף אם מנקה מהקורה עלים דקים אין נכך כלום כל שאינו מנקה ממנה עלים דקים מאד בענין שיש חיוב טרחא על נקיעתן בשבת והמחמיר עליו הראייה:

(1) סק"ב:

מז מרומם הדקן
למרוזים ט"ו
סק"ג
מז ט"ו שם
מז מרומם הדקן
בט"ו שם
א מטנה ל"א א'
ב גמלע ע"ב שם
ג מ"א סק"ב
ד מ"א שם
ה טו"ש ע' סעי'
א'
ו רל"ט שם כסי'
ד' טו"ש ע' מ"א
סק"ג
ז ט"ו סק"ב
ח מטנה שם
גמ' שם ע"ב
ט רל"ד רל"ט
שם למכ"ס פ"ד
מה' יו"ט ה"י
י טו"ש ע' סעיף
א' ובט"ו שם
יא רל"ט שם
טו"ש ע' סעי' ב'

שהרי דבלה וגרוגרות שנכתשין מתדבקים לגוש ומ"מ יש בהן משום טחון, דל"ד כלל דגרוגרות הא הם תאנים יבשים שנטחון לרסיסים אך מפני שיש בהגרוגרות דבר המדביק נדבקים הרסיסים זה לזה ואף אחר שנדבקו ניכרין שהם רסיסים שנדבקו זה לזה לכן הוא סחינה וכן הוא שחיקת הריפות בקדרה לשלם ניכרין שהם דברים מפורדין שנתדבקו. ואינו כן שחיקת בננות שא"א ע"י שחיקה לעשותן רסיסין אלא הוא בכל שחיקה שיהיה לא מתפרדין לפידורין אלא שהוא דבר אחד כמתחלה אלא שנעשה רך מאד בלחות הרבה כידוע וגם בדקנו בעצמנו ששחקנו גרוגרות ושחקנו בנגה על ריב איזוין וראינו שהוא כן. ולכן יש להתיר לשחוק בננות לתינוקות סמוך לאכילתן גם במולג כדרך שהגשים שחוקות להתינוקות.

הנה גם החו"א מתיר שם בשינוי והשינוי כתב שהוא בקתא דסכינא או קתא דכף ומולג, ולכאורה כף עצמו והכתא דכף שרין לענין קרשי השחיקה וכמדומני שבכף שהוא עגול מתחתיו קשה יותר לשחוק בו מבהקתא ומ"מ מחשיב הקתא לשינוי ואולי משום שהוא שינוי בעצם מלאכות דעושיין בכף ולא בקתא עדיף ליה. ולכן למעשה אם אפשר לשחוק שיהיה טוב להתינוקות גם בקתא טוב לעשות כן לצאת גם שיטת החו"א אבל אם הוא דבר קשה לפניה מותרת לשחוק גם במולג. [וק"ק להחו"א דמשמע דאיכא איסור דאחייתא לשחוק בננות כדרך הנשים בחול איך מתיר בשינוי הא מדרבנן אסרו כל מלאכה בשינוי וצ"ע].

ולגבי לישא מסתבר שאין בזה כיון דלא היה כאן נתינת משקה כדרך לישא אלא שהוא דבוק בעלמא ע"י הליחות שבו.

האם איסור סחינה בירקות הוא דווקא כשהותך דק דק באורך וברוחב כשהיתך קמח או גם כשהותך באורך לבד או ברוחב לבד כמו שעושים בגזר, מלפפונים ועגבניות.

תשובה: לע"ד פשוט שרק לעשות בקנים לעשיית הלחא (ע"ד ע"ב) הוי טחון בעשיית קמח אחת שתיים או שלש שהכוונה דשתיים או שלש לפי עובי הקנה שיש ממנה לעשות לצורך תחלתא שצריכה בדקות משום שרק סחינה כזו שייך שם אבל לא באוכלין. דאי לא כן הרי ליכא גבול לזה דיהיה אסור לחתוך ככר לחם לחתיכות קטנות אם לא היה היתר שאין טחון אחר טחון ופרי גדול כתפוח לגי ודי חלקים, אלא פשוט שבאוכלין שייך טחון דוקא דק דק כלשון השו"ע בירק (סי' שכ"א סעי' י"ב).

ד) הריב"ש סי' קפ"ו, אסר לגרוגרי גבינה במורג חרוץ בעל פיפות משום עובדא דחול (ונפסק בשו"ע סי' שכ"א סעי' י') האם מותר לחתוך גבינה או ביצים בכלים המיוחדים לכך, ובכלל מה הכללים של עובדא דחול.

תשובה: לפ"מ שכתבתי ליכא שום איסור דהרי זהו רק חתיכה לחלקים ולא דק דק. ומטעם עובדא דחול לא מובן וכי מה שעושיין להקל המלאכה יתחשב עובדא דחול, דגם בשבת יש צורך ורצון להקל, ועובדא דחול שכתב הריב"ש שעושה סחינה דקה כמו שעושיין בחול שמותר במלאכה וכן לברור בקינוח ותמחוי היא מלאכה כזו שעושיין בחול שלא ניכר ע"ז מלאכה עראית אלא קבועה וגם משמע שהריב"ש דחה טעם זה משום דאין דרך לגרוד אלא מה שצריך ואסור רק מטעם ראשון ע"י"ש.

ועובדא דחול הוא כדכתבתי שהמלאכה נעשית ע"ז טובה במלאכה קבועה דעושיין בחול ולא ניכר ענין עשיית עראי שנעשית בלא קפידא כל כך על המלאכה שתעשה יפה. ולקיסת פירות בסי' של"ה ס"ה דאי זהו המלאכה שעושיין בלקיסת פירות להסמינן שמלקטן לסל וקופה וגם מן השדות עושיין כן. ולכלי קטן שמגחין גם בשבת להאכילה דאי מותר. והטעם דעובדא דחול מפורש זה בהברייתא שבת דף קמ"ג.

ולבקע עצים ביו"ט שאסור (ועי' סי' שיי"ד במ"ב סי"ק מ"א) בקרדום ובמגרה ומגל פרשיי בביצה דף ל"א דהן כלי אומן ונראה כעושה בו מלאכה ע"י"ש, וזהו עובדא דחול דלח"ט יש לו לעשות באופן הניכר שהוא עראי לצורך עתה.

ולכבוד הבית במכבדות העשויים מקסמים שמשתברין קסמיהן אף שהוא באופן שלאו פי"ר הוא עובדא דחול כדכתב הב"ח סי' של"ו, הוא דעצם הכבוד הוא עובדא דחול שבע"ש צריך לנקות הבית לכבוד שבת ורק כשנעשה ע"י האכילה שהתינוקות ללכו הרצפה שמותר מטעם דהו"ל כגוף של רצי שאין לו צורך אלא בכבוד שאינו מוסיף עוד דברים לכבדם וע"י שישברו הקיסמין הרי יוסיף זה מלאכה שבהול לא איכפת כיון שע"ז יעשה מלאכה יפה כשיגמור שלכן הוא עובדא דחול דאינו חושש למה שיעשה יותר מלאכה מאחר דתהיה יפה ביותר.

והא דאין מגרדין בכלי העשוי לכך בסימן שכ"ו ס"ג, הא מגרדת הוא כלי לנקות כשהוא מלוכלך כדחוינן שזה אמר רשב"ג שמתוך ואיפסק כן. ולנקות עצמו מחוייב כל אדם בע"ש לכבוד שבת ולכן אינו יכול לנקות עצמו במגרדת כשהוא רק מלוכלך מעט אף שבחול לוקח זה אף כשאינו מלוכלך כל כך אסור בשבת שהרי הוא ממש עובדא דחול, אבל לא אסור כשאירע שנתלכלך אולי משום דלא שכחא או שהגוקי עדיף.

ורדיית הפת בשכח פת בתנור שלא ירדה אפילו הג' סעודות במרדה אלא בסכין כדאיתא בשבת דף קי"ו, הרי זה ממש מעשה המלאכה, אבל שם א"צ לאסור. מצד עובדא דחול דהא יש לאסור כדרך המלאכה בלא זה ולהתיר רק בשינוי, וזהו כונת רש"י שם.

ה) האם מותר לרסק תפוחי אדם להתפא"י אסר אלא בהיו מרוסקים קצת סעי' י"ט) ומה הגדר בדברים אלה.

תשובה: מכיון שהתם הוא דוקא ריטוק וריכה ואין מחוסרין אלא שחיקה מ שי"ר בתפוחי אדמה וצריך לומר בטעם ה לגמור שחיקת הריפות בעץ פרור בשבת ז מעל האש דהוא כדכתב הב"י בשם תש משום שנתבשלו כל צרכן ואינו מחוסר שחיקה, כי מ"ש"כ גם שדכו אותם במדוכה מובן שזה עשיית הריפות שעדיין ליכא וצ"ע, עכ"פ הבשול הועיל בריפות אלא כשחוקין הרבה ואין מחוסרין אלא מעט ש אדמה שהוא אחר שנתבשלו אולי מצד טובא דמי להריפות, ונ"כ שצריך שיהיו נ שלא יחסרו אלא מעט שחיקה ותמחוי שמתיר במרוסקין קצת, ובננות שאינם מבר רכין בעצמן ליכא מעלת בשול שאינו דבשול דנעשה מזה גם ריטוק ע"י שנסדי ע"י הבשול במים שליכא זה בריכוד הבב להתיר בתפוח"א אלא כשכבר מרוסק היו תינוק רוצה יותר לשחוק.

לש

א) אבקות נמסות כקאקא שלפפ ונעשות גוש שכשבוחשין אותו נמס, האם כך בשבת.

תשובה: מסתבר שמותר כמו שימת ההיתר הוא כנתינת שלג למים וסידע שלו לאסור.

ב) א"י במשכצות זהב (סי' שכ"א נ בדבש חייב, האם זהו דווקא כשלהלוחית העיסה או אף כשאין בו להלוחית אבל מ מדבק שנראה שבוה אין משום לישא.

תשובה: שאלה מורה היא דבש שלשים בו עיין בפסחים דף ל"ו, דזהו כד מדברים הלחים. ושאלה זו הוא שייך ו שהוא דבר גוש שא"א ללוש בו שכמו כזה, אבל אם יודמן דבש קרוש כזה ש ממש ולא שייך ללוש לא יהיה זה נ אבל מ"מ אסור לעשות זה בקמח אלא ג) איך לנהוג למעשה בנתינת משך ודייסה (סירימל) של תינוק ובחשיבתם.

תשובה: הנה יש להקל בבליילה רכ כחרוב החולקין על הט"ו בסי' שכ"א סי' בשינוי שאיכא בגמ' דנותנין תחלה המאכ המשקה אם לא ידוע לו אבל הוא רק לז להאכיל לתינוק אבל בלא צורך גדול יש

שלמה

סימן צא

מנחת

תקנב

שע"ג ההיכל נתקדשו משום דכתיב "ועליותיו" ולא גנין, והנה הגאון הרידב"ז כתב בספרו סי' ל"ח לענין כניסה לבהמ"ק דכיון שהנכרים השליכו הרבה עפר וצרורות על כל מקום המקדש והואיל שהעפר הזה עתיד לפנותו ה"ז חוצץ ומפסיק על פני אדמת הקודש, ולכן הנכנס לשם הו"ל כעומד על גנין ועליות דלא נתקדשו ורק במקום ההיכל הוא דאסור ליכנס משום דנתקדשו העליות, ותמהו ע"ז הגאונים מוהרצ"פ פראנק ז"ל כהר צבי ומוה"ר זעליג ראובן בענגיס ז"ל בלפגות ראובן דלדברי הרידב"ז צריך להיות מותר גם במקום ההיכל כיון דמבואר בגמ' פסחים שגם שם נתקדשו רק עליות ולא גנין, ונלענ"ד דלכאורה צ"ע דמה סברא הוא דגנין בלא מחיצות לא נתקדשו ואם רק עשו מחיצות מסביב ונקראו בשם עליות כבר חלה הקדושה; גם עליהם, וגם צריך ביאור דאטו מפני זה שזכר הכתוב "עליותיו" מוכח שקדשו גם את העליות והרי אפשר שהיו צריכים אותו לצרכים אחרים אבל לא שיתקדשו בקדושת ההיכל, ותו דהא אי אפשר כלל לעליה בלא גג וא"כ פשוט הוא שגם הגג הוא בכלל תכנית האולם ומאת ד' ואפ"ה אנו אומרים דאין הגג קודש, וא"כ אמאי לא נאמר נמי דאע"ג שהצריך הכתוב לעשות עליות מ"מ אין העליות בכלל קדושת ההיכל, ודוחק גדול הוא לומר דהקדושה חלה רק על מקום שיש רצפה ולכן דוקא אם יש עליה חל על הקרקע שם רצפה משא"כ גג לא נקרא כלל בשם רצפה דמהיכ"ת נימא הכי דדוקא על רצפה הוא דחייל קדושה.

ולכן נלענ"ד דפשוט הוא דאם היו בונים עליה ע"ג ההיכל לאחר שכבר כלה שיעור הגובה של ההיכל המפורש בכתוב לא היה חל כלל על זה שם קדושה בין כגנין ובין בעליות, ונהפוך הוא דמסתבר שעליה המוקפת מחיצות קיל טפי מגג, אלא עיקר הטעם דאמרינן שהעליות נתקדשו, הוא משום דמפורש נאמר בדברי הימים ב' שגובה האולם הוא מאה ועשרים אמה, ועי"ש ברש"י דמה שמפורש במלכים שקומתו היתה רק שלשים אמה הוא רק עד התקרה שבפנים אבל עד הגג העליון שע"ג העליות היו שפיר ק"כ אמה, הרי דמפורש קרא הכתוב את כל הגובה הזה של ק"כ אמה בשם היכל, ולכן אמרינן דמיד שכנתקדשה רצפת ההיכל פשטה תיכף הקדושה על כל שיעור הגובה הנ"ל, ואף אם נפסק הגובה באמצע ע"י זה שבנו בו עליות מ"מ אין הקדושה נפקעת משום כך, כיון שהכל בכתב מיד ד' ואף העליות הן בכלל קדושת ההיכל הואיל ולהדיא גילה הכתוב דכל מה שעד ק"כ אמה נקרא היכל, ונמצא לפי"ז דאין שום חילוק בין גנין ועליות, והא דעליות קדשי וגנין לא, הוא משום דעל הגג של העליות הרי הו"ל למעלה מהשיעור שנקרא בשם היכל משא"כ העליות הרי היו בתוך שיעור הגובה הקרוי בשם היכל, ונמצא דלפי"ז שפיר

גם בשעה שמכוסה על הבקבוק ודומה ממש לפקק רגיל של עצי גופר, מה שאין כן בפקק של נידון דידן הרי גם אם ישברו את הבקבוק ויוציאו מתוך הפקק את שברי הזכוכית אי אפשר כלל לכסות בו בקבוק אחר הדומה לזה שממנו הוסר, ולכן הן אמנם שיהא ראוי לכסות בו בקבוק אחר אשר צוארו יותר קטן מהצואר של הבקבוק אשר ממנו הוסר, אבל א"כ הרי זה דומה למי שנטל קיסם שגם עכשו ראוי לחצוץ בו שינים אלא שהוא קוטמו ומכשירו לחצוץ בו כחורים וסדקים קטנים שבתחלה לא הי' ראוי דודאי אסור. כן נלענ"ד.

יג

ד חיתוך פירות וירקות לחתיכות קטנות — בשבת

כתבו הפוסקים דהמבקע בשבת עצים לחתיכות קטנות חייב משום טוחן, עי' מ"ב סי' שיי"ד ס"ק מ"א ובסי' שכ"א ס"ק מ"ה. והנה הרמב"ן במלחמות ריש פ"ג דביצה כתב דהמבקע עצים בקופיץ חייב סקילה משום טוחן, ולפי"ז צ"ל דטעמא שמותר לחתוך בשבת פירות וירקות גדולים לחתיכות קטנות שראויות מיד לאכילה הוא מפני שעדיין צריכים לשיניים הטוחנות אותם, ושאיני ביקוע עצים שראויים לתפקידם מיד כלי שום טחינה, גם משום כך מותר לחתוך דק דק מהעובי של צנן וכדומה הואיל והחתיכות הן עדיין גדולות הזקוקין לשיניים טוחנות [ועי' בשו"ת אגרו"מ אור"ח ח"ד סי' ע"ד מלאכת טוחן אות ג'], אולם החותך עצים דק דק כדרך שרגילים לחתוך עצים דקים ולהדביקם (דיקטים) נראה דשפיר חייב אע"ג שהם גדולים וארוכים, וכמבואר בשבת דף ע"ד ע"ב לענין כוורת, דאף שהם ארוכים חשיב טוחן מפני שהם דקים. L

יד

בדין קדושת גנין ועליות של בית הכנסת

מבואר ברמב"ן ובר"ן בפ"ד דמגילה דקדושת ביהכ"נ הו"ל כסוכה ולולב שהוקצו למצותן ולפיכך כשנמכר כרדין ע"י ז' טובי העיר ה"ז חשיב כסוכה ולולב לאחר שבעה שכבר עבר גם מצותן, וגבי סוכה מבואר בגמ' דף י' ע"ב דמותר לשטוח כגו ע"ג הסכך של הסוכה ורק בתוך הסוכה עצמה הוא דאסור חשמיש של גנאי ולא מבחוץ, וכיון דלענין ביהכ"נ מפורש חנן שאין שוטחין על גגו פירות מוכת דלאו לכל מילי משוינן להו אהדרי.

והנה בכאה"ל סי' קנ"א סעי' י"ב ד"ה יש כתב דלהשתמש על גג ביהכ"נ חמור יותר מלהשתמש בתוך עליה שע"ג ביהכ"נ כיון שהוא חדר סגור, ולכאורה צ"ע דהא אף אי משוינן בהכ"נ להיכל הרי מפורש אמרו כגמ' פסחים פ"ו ע"א דרק עליות

אין להתיר, אלא בצירוף דברי התוס' דאין טחינה באוכלים, ולכן כיון דהתוס' לא כתבו כן אלא באוכלים הראוי ללעוס בלא טחינה, גם באינו גידולי קרקע אין להתיר רק בראוי ללעוס בלא טחינה, ומינה נשמע דאוכלים שהם גידולי קרקע שייך בהו משום טחינה אף בראוי ללעוס כן בלא טחינה.

תמצית לדינא מדברי תרומת הדשן,
 (א) בגידולי קרקע שייך טחינה אף דראויים ללעוס בלא טחינה. (ב) באינו גידולי קרקע אם לרוב בני אדם אינו ראויים ללעוס שייך בהו טחינה. (ג) באינו גידולי קרקע ולרוב בני אדם ראויים בזה אף לאותן יחידים שאינם ראויין לא שייך בהו טוחן.

טוחן בגרוגרת וחרובים

76 והנה בשו"ע (סי' שכ"א ס"ג) כתב במחתך ירק ופירות ושאר גידולי קרקע דיש בו משום טוחן, ומשמע דאפילו ראויין לרוב בני"א לאכילה בלא טחינה, כיון דבמינים הוי עיקר מלאכת טוחן, משום הכי כל דרך טחינה בהו חשיבי טוחן. ומיהו כתב המג"א (שם ס"ק י"ד) דאף בגידולי קרקע אם הם ראויים לו לאכילה בלא טחינה ליכא איסור טוחן, דדוקא אם מתקן להו ע"י טחינה, כגון לצורך אכילת זקנים או קטנים דאי אפשר להם לאכול בלא טוחן והוי צורך תיקון מאכל, הוא דחשיבי טוחן אפילו ראוי לרוב בני אדם לאכול בלא טחינה כיון דלדידיה אינו ראוי, אבל אם ראויים לו לאכילה וודאי דשרי ע"ש. והו מדויק בלשון רמ"א (שם) שכי' דאסור לחתוך גרוגרת וחרובים דק דק "לפני הזקנים", דייק בלשונו "לפני הזקנים" דא"א להו לאכול בלא טחינה משום הכי חשיבי טוחן, אבל באפשר לאכול בלא טוחן, ורק מתקן ומחתך דק דק להכיניו בקערה לא הוי טחינה אפילו בגידולי

קרקע. ועיי' במשנה ברורה (ני"ל ס"ד לפני זקנים) דחוכך להחמיר בזה ושלא לטוחן אף למי שראוי לאכול כך בלא טחינה ע"ש.

→ והפרי מגדים (א"ח ס"ט) הוסיף על זה דאף באותן ירקות דאפשר לאכול בלא טוחן, אם ע"י חתיכתם דק דק יכול לעשות תערובות [סאלאט] מכל המינים, ובלא חיתוך דק דק כדרך הרגיל לא היה אפשר לעשותו, חשיבי מלאכת טוחן אף אם היה ראויין לאכלם בלא חתיכה דק דק, כיון דסוף סוף באופן זה אי אפשר לעשותו בלא טוחן, הוי מלאכה (ועיי' עוד לסוף אות ד'). ונראה אף הר"ח הנ"ל מודה דחתיכת ירק דק דק לצורך סאלאט מיחשב טוחן, כיון שאינו צורך כתיקונם שיהא דוקא ע"י כתישה וכנ"ל, ועיי' עוד בזה בשו"ת ערוגת

הבושם (סי' נ"ה). L

טוחן בבשר

ובדבר שאינו גידולי קרקע מבואר בשו"ע (שם ס"ט) דבדבר שאינו ראוי לאכול בלא טחינה יש בו משום טוחן, דכתב הרמ"א לאסור לחתוך בשר חי לפני העופות, וביאר המג"א (ס"ק י') דאף על גב דלאו גידולי קרקע נינהו, אפילו הכי כיון דאינם ראויים לאכילה כשהבשר חי בלא תיקון לטחנם ולחתכם דק דק חשיבי מלאכת טוחן, אבל בשר מבושל או נצלה דחזי לאכילה כמות שהוא, ואפילו גבינה קשה דראוי עכ"פ ללעוס בשיניו בקושי, לא שייך בהו מלאכת טוחן כיון דראויים לאכילה כמו שהוא, ואפילו לחתכם לצורך קטנים דלהם אינן ראוייה בלא טחינה אזלינן כתר רוב בני אדם ולא שייך בהו טחינה, וכל זה על פי דברי תרומת הדשן הנ"ל.

ופשוט דאפילו בבשר עוף דס"ל למג"א (סי' ש"ם ס"ק נ"ו) דאינו מוקצה בטלטול משום דחזי לכוס, נמי הוי בכלל בשר חי לענין

טחינה, דדוקא כיון דחזי לאכיל לענין טחינה ו לאכלן כמות ו לא חזי לאכול טוחן. מה שאי רק נתקשה, ס

ד) לעי"ך (אות ע"ב סילקא דחייב כ משום טוחן, חתיכות דקות חתיכות גדולו חתיכות גדולו החילוק משום דומה להאב ד ע"י הטחינה ו דהוא לחתוך במחר

ועיי' בב"י (ס' בשבת " הירקות בשבר בצרדי דהיתרז דפרים סילקא לחתיכות "דקו לחתכו לחתיכ הדבר להזהיר עכ"ל. חזינן ד דדוקא בחתי ומסיק הב"י ז

ובמשנה בר גם מדבריו דהצו

טחינה, דדוקא לענין מוקצה שם אוכל עלה כיון דחזי לאכול לאנשים שדעתן יפה. אבל לענין טחינה כיון שאין דרך רוב בני אדם לאכלן כמות שהוא בלא תיקון ובישול, א"כ לא חזי לאכלו כמו דרגילי אינשי שייך בה טוחן. מה שאין כן גבינה קשה דנגמר לאכילה רק נתקשה, סגי בראוי עכ"פ ללעוס בקושי.

גדר דק דק

76 ד' לעיל (א"ת ג') הבאנו שיטת התוס' (ק"ד ע"ב ד"ה א"ל) לחלק בין הא דפרים סילקא דחייב משום טוחן, לקניבת ירק דאין בו משום טוחן, וז"ל "דהתם מיירי כשעושה חתיכות דקות מאד, והכא מיירי כשעושה חתיכות גדולות" ע"כ, ומבואר בזה דבמחתך חתיכות גדולות לית בה משום טוחן. ומובן החילוק משום דוקא במחתך לחתיכות קטנות דומה להאב דהוא טחינת חיטים דנפרד גם כן ע"י הטחינה לקמח, לכן גם בתולדות טוחן דהוא לחתוך את הירק דק דק הוא דוקא במחתכו דק דק ביותר חייב.

וע"י בכ"י (סי' שכ"א) דמבאר במה שעושים בשבת "סאלאט ירקות", והיינו שחוחכין הירקות בשבת לחתיכות דקות, ומצדד הב"י בצדדי דהיתרא דיהא מותר לחתכו, וז"ל ועוד דפרים סילקא דחייב משמע דוקא מחתכו לחתיכות "דקות ביותר" וכו', וסאלאט אין דרך לחתכו לחתיכות דקות כל כך וכו', ומ"מ נכון הדבר להזהיר שיחתכום לחתיכות גדולות קצת עכ"ל. חזינן דנוטה דינא כסברת התוס' הנ"ל דדוקא בחתיכות דקות ביותר שייך טוחן, ומסיק הב"י דנכון להזהיר דיחתכנו לחתיכות גדולות קצת.

ובמשנה ברורה (שם ניה"ל ד"ה הממתן) העיר גם כן על דברי הב"י דמשמע מדבריו דהצריך דיחתכנו לחתיכות גדולות

במקצת, וכתב דיש ליוהר מאד בזה, וכבר כתב בספר ידאים (מונח גם נשנלי לקט סי' נ"ג) וז"ל יזהר אדם שלא יפרר פירות לפירורין דקים, ושיעור פירורתן ודקותן לא ידענא לפרש עכ"ל.

→ ונראה דלמה שכתבנו לעיל (שם) לבאר דברי המג"א (שם ס"ק י"ד) דבראויים לו לאכילה בלא טחינה ליכא איסור טוחן, וכתב הפמ"ג (א"א שם) דאפילו הכי מה שדרך לחתוך לעשות ממנו סאלאט אסור משום טוחן, כיון דאי אפשר לעשותו בלאו האי טחינה. מסתבר כיון דכל איסור טוחן בעושיין סאלאט מירקות, משום דהוא צורך תיקון אכילה, א"כ שיעור חיובו תליא באופן שדרך לחתכו לצורך סוג אכילה כזו, וזה שיעור דק דק שלו. והוי כעין שכתבנו לעיל (שם) מהאגלי טל (שם ס"ק ז') בביאור שיטת ר"ח דתליא בדרך תיקון לאכילה. וכן נראה ממה שכתב החזון איש (סי' נ"ז) דכוונת הב"י שהזהיר לחתוך חתיכות גדולות קצת אף סמוך לסעודה, הכוונה שיהא החתיכות גדולות קצת יותר ממה שרגילים לחתכם לצורך אכילה כזו עיי"ש.

→ וע"י דרך זה יש לבאר מאי דמבואר בהל' יו"ט (סי' תק"א) בדין בקיעת עצים ביו"ט לצורך בישול וחימום, מחלוקת הראשונים אם מותר לבקוע העצים דק דק (עי' נב"י שם), דהראב"ד (פונא נר"ן נ"ה י"ז ע"ב דפי הרי"ף ד"ה ומקשו, וע"י נהשגות פ"ד מהל' יו"ט הל' י') ס"ל דמותר לבקוע עצים דק דק דיש בהו מלאכת טוחן [והוא ממלאכות האסורות ביו"ט עיי"ש בב"י], מכל מקום כיון דמבקע ע"י שינוי בקופיץ ולא בקרדום, התירו אותו ביו"ט. והרא"ש (שם פ"ד סי' ד') והמדוכי (שם סי' מנ"א) חולקים וס"ל דלא שרי לבקע דק לחתיכת עצים גדולים שיהא ראויים להסקה, אבל לבקעם לחתיכות דקות לא שרי ביו"ט.

וכתב בשו"ע התניא (שם קו"ט ס"ק א') וד"ל המבקע [עצים] מן הקורה, כיון שהותר לו הביקוע, אין לנו לחייבו שידקדק שלא יבקע רק עצים גדולים קצת הראויין להסקה, אלא מבקע כדרכו ואף אם מבקע מהקורה עצים דקים אין בכך כלום, כל שאינו מבקע ממנה עצים דקים מאד, בענין שיש חיוב חטאת בשבת על בקיעתן עכ"ל. חזינן להדיא אף להרא"ש ומרדכי דאסרי לבקע עצים דק דק ביו"ט, מ"מ דוקא במבקע עצים דקין מאוד אסרי, דבזה דוקא חייב משום טוחן בשבת, וכן הוא משמעות המג"א (שם ס"ק ג').

אבל בשו"ת זית רענן (מ"א לו"ה הל' ו' סי' א') הכריח מתוך דברי הרמב"ן (מלממוט שם י"ג ע"א ד"ה והא דלמר) דכל שמבקע עצים מן הקורה וראויין על ידי זה להיסק, אף שאינו דקין מאוד חייב משום טוחן בשבת, ועיי"ש מה שמיישב גם דברי הרא"ש והמרדכי על דרך זה.

ולענ"ד המעיין בר"ן (שם) יראה דמשמע מדבריו דגם בקיעת עצים גדולים קצת הוי מלאכה, דהא בתחלת דבריו דן שם אמאי הותר הביקוע אם מדין מכשירי אוכל נפש, או דהוי כאוכל נפש ממש, ובסוף הביא בשם התוס' דלחתכו לעצים דקים אסור דהוי מלאכה שלא לצורך, משמע דמה שכתב בריש דבריו לדון מאיזה טעם מותר הביקוע היינו גם בחתיכות גדולות קצת, דאפילו הכי יש בו משום מלאכה.

וכפי הנראה דמחלוקת הזית רענן עם המג"א ושו"ע התניא בשיעור דק דק, תליא על דרך שנתבאר דמשערין טחינת כל דבר לפי דרכו שדרך לטחנו לחלקים הרבה, משום הכי יש לומר דבעצים כיון דכן דרכן לבקען שיהא ראויין להסיק בהם הוי שיעור טחינה שלהם

אף בחתיכות גדולות, וזהו סברת הזית רענן, אבל המג"א ושו"ע התניא לא ס"ל הכי, אלא שם טוחן שיין דוקא בשיעור דק דק מאוד שיהא דומה לטחינת חיטים, ואזי הוי מחתך תולדה לטוחן, אבל בלא שיעור כזה אין שם טוחן עלה כלל.

וע"ז כל פנים נראה אף דשיעור דק דק לא נתבאר היטיב, אם מחתכם גדולים קצת יותר מהרגיל לצורך אותו השתמשות עכ"פ, וודאי דלא חשיבי טוחן לכולי עלמא דלאו דרך טוחן בכהאי גוונא. L

חותך דק דק בהעובי והאורך נשאר כמו שהיה [מצוי בחותך בצלים רכים]

1 והנה עיין בצמח צדק (מידושים שם) שהקשה על מה שחידשו התוס' לחלק לעושה חתיכות דקות מאוד לעושה חתיכות גדולות, וזו"ד דיש להקשות ממה שכתב רש"י (שנמ ע"ד ע"ג ד"ה מיינ סמט עשרה) בהאי מאן דעבד כוורת של קנים דחייב י"א חטאות, וכרש"י שם דעושה מקנה אחת קנים דקים שנים או שלשה, הרי זה טוחן עכ"ל, חזינן דאף שחותך קנה אחד לג' וד' קנים, וכל אחד ארוך הרבה דהא ראויין הם לעשות מהן הכוורת אף על פי כן חייב משום טוחן, א"כ בחותך ירק חייב אף שאינו חותך דק דק ביותר. ותי' הצמח צדק דמ"מ בקנים הג"ל חותך דק דק בהעובי שלהם, ואף על פי שהאורך נשאר כמו שהיה מ"מ כיון דבעובי חותך גוף אחד לכמה חתיכות חייב משום טוחן, מה שאין כן בירק שאינו חותכו דק דק, שאינו דק לא בעובי לא באורך ולא ברוחב, משום הכי ליכא טוחן עכ"ד. לפי זה יצא לנו חומרא גדולה דלחתוך בצלים לחתיכות דקות בעובי, אף שהם גדולות באורך אף על פי כן הוי טוחן מה"ת, ודבר זה צריכא רבה והלכתא רבתא לשבתא.

דק (ס) והנה לעיל (ש"ס) דמאי דחייב בפ כדי לאכלו למד שכן דרכו לחח הא לאוכלו מי לאכול מאכלו וכדאמרין לענ שאוכל מיד כד פי שיש באותו לאחר זמן עכ"ז כדי

ובש"מ יגיבו הרי" ו' וסי' שכ"א כ תמוהין, כיון ד: דק דק, מה לי כל המלאכות י ממלאכת ברי לאכול לאלתר, גוונא לא הוי ו בדין בורר אבג מני

וכבר כתבנו (ג') לנ מלאכת טוחן היתרא דמלאכו עשייתו הוא בני סמוך לסעודה משום דהוי ע טחינת וחתיכו דרכם לחתכן ו למלאכת בורר,

דק דק סמוך לאכילה

ה) והנה לעיל (אומ ג') הבאנו דברי הרשב"א (שו"ת מ"ד סי' ע"ה), שכתב לחדש דמאי דחייב בפריים סילקא, היינו דוקא במחתך כדי לאכול למחר או לכו ביום לאחר שעה, לפי שכן דרכו לחתכו דק דק בשעת בישולו וכו', הא לאוכלו מיד שרי, ולא אסרו על האדם לאכול מאכלו חתיכות גדולות או קטנות, וכדאמרינן לענין בורר אוכל מתוך פטולת כל שאוכל מיד כדרך שבני אדם אוכלים, אף על פי שיש באותו צד עצמו חיוב חטאת כשמניח לאחר זמן עכ"ד. וכתבנו שם שכן פירש הפמ"ג בדעת הרמב"ם עש"ב.

ובשריטי גיבורים (גליון ה"י"ף שנת ל"ז ע"א דפי ה"י"ף, אומ ג', מונא נמנ"א סי' ש"כ ס"ק ו', ופי' ש"א ס"ק ט"ו) כתב דדברי הרשב"א תמוהין, כיון דאיכא איסור משום טוחן במחתך דק דק, מה לי טוחן לאלתר או לאחר זמן, וכי כל המלאכות יהיו מותרין לאלתר, ואל תשיבני ממלאכת ברירה שהתירו לבורר כשרוצה לאכול לאלתר, דהתם טעמא שהתירו דבכהאי גוונא לא הוי ברירה, ועוד שחכז"ל פירשו כן בדין בורר אבל בטוחן לא מצינו שחילקו בזה מנין לנו לחלק עכ"ד.

וכבר כתבנו בדברינו לעיל (מלאכת בורר אומ ג') לבאר סברת הרשב"א שדימה מלאכת טוחן למלאכת בורר, דס"ל דטעם היתרא דמלאכת בורר לאלתר הוא, משום דסדר עשייתו הוא בעת האכילה ממש, משום הכי אף סמוך לסעודה מותר דהוי דרך אכילה, [ולא משום דהוי שינוי בברירה], א"כ הוא הדין טחינת וחתיכת הירקות שהן ראויים לאכילה דרכם לחתכן בעת האכילה, להכי יש לדמותו למלאכת בורר, דלאו שם מלאכה עלה במחתך סמוך לאכילתו.

נתבאר דלדעת הרשב"א וכן לפירוש הפרי מגדים בדברי הרמב"ם מותר לטחון סמוך לאכילה, ולהשלטי גבורים אסור. והב"י (סי' ש"א) הביא לתשובת הרשב"א, והוסיף על דבריו דמשמע דליכא מאן דפליג עליה בהא, דהא שפיר מייתי ראייה ממלאכת בורר וכו', וסיים הב"י וז"ל ומ"מ נכון הדבר להזהיר שיחתכום לחתיכות גדולות קצת ושיאכלו לאלתר וכו' ע"כ. ונראה מדברי ב"י הג"ל דאין זה ברור כל כך להתיר דק דק סמוך לאכילה, ולכך הוצרך שיחתוך חתיכות גדולות קצת. וכן כתב המג"א (שם ס"ק ט"ו) ע"ש.

אבר הרמ"א (שם סי"ז) העתיק לדינא היתרא דטוחן דק דק לאלתר, והמג"א (שם) כתב דנוהגין להקל ויש להם על מה שיסמוכו, רק בעינין שיעשנה סמוך לסעודה, וכמו שנתבאר לענין מלאכת בורר. וכן כתב השו"ע התניא (שם סי"י) דהמיקל סמוך לסעודה יש לו על מה לסמוך, וכן כתב המשנה ברורה (שם ס"ק מ"ה) וסיים דאם מחתכו שעה קודם לסעודה קרוב הדבר לומר שחייב חטאת. ל

שיעור סמוך לסעודה, חותך דק דק מפעודה לסעודה תוך שעה, ומצוי ביו"ט שח"ל בשבת וחולק סעודת שחרית לשתיים

→ ושיעור סמוך לסעודה לענין מלאכת בורר, היינו שעה סמוך לסעודה [ע"י מלאכת בורר אות י"ז], וכן צריך לדקדק שלא לטחון [אפילו תוך שעה] מסעודה לסעודה [ע"י מלאכת בורר שם], ומצוי ביו"ט שחל בשבת דחולק סעודת שבת לשנים, ומתפלל מנחה באמצע, ואפילו אם אינו מתפלל מנחה אלא שמיד אחר ברכת המזון מתחיל הסעודה השניה, אסור להכין ביצים עם בצלים חתיכות דק דק מסעודה א' לסעודה ב', כמו באיסור

בורר דאסור מסעודה לסעודה ע"ש בדברינו
באורך. L

טחינת תבלין או מ"ח סמוך לסעודה

(ו) מבואר בשו"ע (סי' שכ"א ס"ז) דאין לדון
פלפלין אלא בשינוי גדול (עי' לקמן
ל"ג) ע"ש, ודנו האחרונים אם יש בהם היתר
לטחנו סמוך לאכילה כמו חתיכת ירק. והאלי'
רבה (ש"ס ס"ק י"ג) כתב דמרברי המג"א (ס"ק
ט"ו) שצ"יין על דברי השו"ע (ש"ס ס"ח) בדין דיכת
מלח ותבלין לסעיף י"ב, ושם מבואר דלחתך
ירק דק דק מותר לאלתר, משמע קצת דכונת
מג"א להוסיף דגם במלח ותבלין מותר לאלתר,
וסיים האלי' רבה בצ"ע. והמשנה ברורה (צ"ה"ל
ד"ה ולין, ש"ע"ל ס"ק"ל) כתב להתיר לאלתר אף
כדיכת מלח בסכין, וסיים שם דבאלי' רבה
נשאר בצ"ע.

אבר' הפרי מגדים (ש"ס מ"ז ס"ק י') כתב וז"ל
לחתוך בסכין מלח ופלפלין, יש לומר
כי שרינן מיד [סמוך לאכילה] היינו דבר אוכל,
הא כל שאין אוכל כי אם למתק אוכלא כמו
פלפלין, יש לומר חייב משום טוחן אף ליתן
מיד לתבשיל וכו', מלח גס ור"ל שלא נטחן
עדיין] יש לספק אם לחתכו בסכין ליתן
כתבשיל מיד, אם שרי דהוה אוכל, או לאו
כאוכל יחשב עכ"ל. וכן כתב בשו"ע התניא
(ש"ס ס"ז) וז"ל פלפלין וכיוצא בהם וכו' אסור
לחתכם בסכין אפילו כדי לאכול מיד, והוא
הדין לכל התבלין שאין דרך לאוכלן אלא ע"י
תערובות עכ"ל. וכן כתב שם בסעיף י"ב, וצ"יין
שם על הגליון לדין דאיתא בסי' ר"ב (סי"ח)
דפלפלין אף רטיבתא אינו מברך אלא בורא
פרי האדמה [ולא בורא פרי העץ], דאין דרך
לאוכלן בעינייהו, ועיקר נטיעתן לאכלן ע"י
תערובות כתבשיל, משום הכי לא חשיבי
כאוכלין עצמם שיהא היתר לחתכן דק דק,
משום דרך אכילה בכך.

וטעם לחלק ביניהם הוא, כיון דכל היתרא
דמותר טוחן סמוך לאכילה משום
דהוה דרך אכילה בכך וכנ"ל (ל"ג) זה דוקא
בעושה מלאכת הטחינה באוכל הנאכל, אבל
אם דבר הנטחן אינו אוכל, לא שייך לומר
דהוה דרך אכילה, רק דרך מלאכה הוא. ואף
שנותן התבלין והמלח תיכף אחר הטחינה לתוך
האוכל, סוף סוף בעת הטחינה לא הוי תיקון
בהאוכל, ודומה לבורר פסולת מתוך אוכל,
דאף דאוכל תיכף אחר ברירת הפסולת את
האוכל אף על פי כן חייב (כמבואר נסי' ש"ט
ס"ד), כיון דאינו עושה מלאכת הברירה
בהאוכל לא חשיבי תיקון האוכל רק שם
מלאכת ברירה עלה, כמו כן כאן לענין טחינה
כפלפלין ומלח, דבמה שעושה בה פעולת
הטחינה אין בו תיקון אוכל, דהא עומד לערבו
לתקן על ידו שאר מאכלים, משום הכי לא
חשיבי תיקון אוכל רק שם מלאכה עלה.

חתיכת בצלים או שומים דק דק לתוך
ירקות סאלאט סמוך לסעודה

ויש לעיין לחתוך "שום" דק דק, שאינו רוצה
לאוכלו בעינו, רק כדי ליתנו לתוך
תערובות עם שאר הירקות סאלאט שנחתכו
דק דק, אם דומה הוא לטחינת פלפלין ומלח
דאסור אף סמוך לאכילה, כיון דאין דבר
הנטחן אוכל הנאכל לעצמו רק בא לתקן
התערובות, ולכאורה לפי המבואר בהל' ברכת
הפירות (סי' ר"ה ס"ב) דתומ"י (שום) וכתתי
מברך עלייהו שהכל כשהזקיננו (עי' טו"ו ש"ס ס"ק
נ', משנה ג' וכו' ס"ק ה'), משום דאין ראוי
לאוכלו בלא תערובות ובלא תיקון ע"ש, חזינן
דאין דרך לאכלן ח"יין, אם כן מסתבר דדינן
כתבלין דאינו בא אלא לתקן האוכל, ואסור
לחתכן דק דק לתוך סאלאט של ירקות. ונראה
דבצלים מותר לחתכן דק דק כמו שאר אוכלין,
דהא ברכתן בורא פרי האדמה כדאיתא בשו"ע

התניא (הל' נרכה
לאוכלן עם פת ו

שוב ראיתי כתו
ד"ה הני'
תבלין נינהו, ול'
התוס' לשומים
נראה לחלק ול'
ברכתו שהכל,
מבשולים ע"י נ'
לענין טוחן תלי'
מן הנאכל ולא
בתערובות, חש
דמוסיף נמי טע'
ובצלים דכוונת נ'
עם התערובות י'
מכל מקום כיון
יש לה דין ירק,
לאכילה כמו ש'
בתבלין דאין ה'
ונתינתן לתוך ה':
להכי לא חשיבי
ואסור

ריסוק בנאנע
ז' ובדין ריסוק
וכדומ'
דאיכא בה פלוג'
בו מלאכת טחי'
נאחזין ונדבקין
והעולה שם לדי'
באורך, ויש לו
לאכילה, כמו במ'
דחשיבי דרך א'
דריסוק ודיכה ב'
וש

תורת

מלאכה ה' המוחן

המלאכות

קנב

תוספת כל כך בדיכתו, וכן איתא בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ד סימן ע"ד אות ה' ע"י"ש.

ועוד כתב האגלי טל שם, שהכוחש סממנין במכתשת ובא אחר וחזר וכתשו עד שיהיה דקה מן הדקה נראה שהוא

פסור. והא דקטורת של יום הכיפורים שמחזירין למכתשת בערב יוהכ"פ כדי שתהיה דקה מן הדקה. ומשמע שיש מלאכה דאורייתא בדבר שאם לא כן היו כותשין אותו כיוהכ"פ עצמו כדי שלא יפיג ריחה. אלא התם היינו טעמא דאין חיוב טחינה לעולם רק כשנטחן כל כך עד שראוי לדבר הצריך לו. והכוחש לקטורת

יוהכ"פ אינו חייב עד שיהיה דקה מן הדקה, דכל זמן שאינה דקה מן הדקה אינה מוכשרת כלל לעבודת יוהכ"פ, ולא חשיב טחינה מקמי הכי. ממילא השוחקן כדי שתהיה דקה מן הדקה היא טחינה וחייב.

(ז) ויב' בשבת דף ע"ד ע"ב איתא, האי מאן דפריס סילקא חייב משום טוחן. ופרש"י מתחכו הדק. וכדומה לזה פירשו התוס' בדף קי"ד ע"ב בד"ה אלא, שעושה חתיכות דקות מאד. וכן הדגיש דבר זה הרמב"ם בפרק כ"א הל' י"ח, שכתב החותך ירק דק כדי לבשלו וכו'. וכן כתבו המ"א והט"ז בסימן תק"א, שהמבקע עצים להסקה אם מחתכם דק מאד חייב משום טוחן. והיראים כתב דיש לזהר שלא לפרו פירות לפירורין דקין, ושעור דקיקותן ופריירותן לא ידעתי לפרש, ע"כ. (וע' בבה"ל סימן שכ"א בד"ה המתחך).

והחזון איש בסימן נ"ז בד"ה והנה כתב, דמלשון הב"י שכתב באינשול"ר לעשות חתיכות גדולות קצת, משמע שהיינו יותר מדרך שנהגו. ולכאורה כוונתו היא שיחתוך חתיכות קצת יותר גדולים ממה שנהגין לחתוך אותן כיום חול. ועיין בשביתת השבת בכללי מלאכת טוחן אות ג', שהביא מה שכתב רש"י (דף ע"ד ע"ב) גבי ההוא דעבר חלתא דחיובא דטוחן, התם הוא שעשאן דקות, מאחד שנים או שלשה. ודוחק לומר ברש"י שחתכן לחתיכות דקות דקות. ואולי אזלינן בכל דבר כפי צורך המלאכה שלו על מנת להחשב טוחן, ע"י"ש.

וכן כתב המנחת שלמה בסימן צ"א אות י"ג, שמשמע מהרמב"ן שהמבקע עצים לחלקים גדולים קצת שאינם דק דק דחייב, כיון שבקע אותם עד שראויים לתפקידם הרי זה נחשב טוחן. משא"כ פירות וירקות גדולים מותר לחתכם לחתיכות קטנות שראויות מיד לאכילה, כיון שעדיין צריכים לשיניים הטוחנות אותם, ושאינו ביקוע עצים שראויים מיד לתפקידם כלי שום טחינה. וגם משום כך מותר לחתוך דק דק מהעובי של צנון וכדומה, הואיל והחתיכות הן עדיין גדולות הזקוקין לשיניים טוחנות. אולם החותך עצים דק דק כדרך שרגילין לחתוך עצים דקים ולהדביקם (דיקטים), נראה דשפיר חייב אע"ג שהם גדולים וארוכים, וכמבואר בשבת דף ע"ד ע"ב לענין כוורת, דאף שהם ארוכים חשיב טוחן מפני שהם דקים. (ועיין לקמן מה שכתבנו בשם האגרות משה), ע"כ.

ועיין בקצות השולחן סימן קכ"ט בכדי השולחן סק"ב, שכתב בשם הצמח צדק שאם חתך דק דק כעובי הירק, אע"פ שבאורך ישאר ארוך הרבה, כמו שהיה קודם החיתוך, יש לומר דמכל מקום מתחייב משום טוחן.

אמנם בשביתת השבת בכללי מלאכת טוחן אות ג' הביא מה שכתב האשל אברהם מבוסטאטש, דהמפריד עץ אחד

דק מעץ גדול אין בו משום טוחן, וכתב דכן משמע מן הפוסקים. והאגרות משה באו"ח סימן ע"ד טוחן אות ג' כתב שרק לעשות בקנים לעשיית חלתא הוי טוחן בעשיית מקנה אחת שתיים או שלש, שהכוונה דשתיים או שלש לפי עובי הקנה שיש ממנה לעשות לצורך

החלתא שצריכה כדקות, משום שרק טחינה כזו שייך שם, אבל לא כאוכלין. דאי לא כן הרי ליכא גבול לזה, דיהיה אסור לחתוך פרי גדול כחפוח לג' וד' חלקים, אלא פשוט שבאוכלין שייך טוחן דווקא דק דק כלשון השו"ע בירק (סימן שכ"א סעיף י"ב), עכ"ל.

(ח) ויג' בשבת דף ע"ד ע"ב, אמר רב פפא האי מאן דפריס סילקא חייב משום טוחן. וכתבו התוס' שם בד"ה האי, דדוקא בסילקא שייך דין טחינה אבל בשאר אוכלין מותר. וכעין זה כתב ההגהות אשר"י, וז"ל ודוקא סילקא אבל שאר ירקות לא.

והאגלי טל במלאכת טוחן סי"ק י"ז כתב, דנראה הפירוש משום דסילקא צריך חיתוך כדי לבשלו, משא"כ בפירות הנאכלין חייין לית ביה משום טוחן. והביא את דברי התרומת הדשן בסימן נ"ז, דהא דהתירו התוס' לטחון אוכלין משום דאין צריך טחינה, דאי בעי אכיל ליה כמות שהיא ללועסו בין שינוי, ע"י"ש. והאגלי טל עצמו כתב לבאר, שנראה עיקר טעם התוס' דסילקא הדרך הוא לבשלו, וכל אוכל כשהגיעו לעיקר אכילתן אין בהם משום טוחן. ולכן בפירות שעיקר אכילתן כשהן חייין אין בחיתוכן משום טוחן, אבל בסילקא יש טחינה כל זמן שלא בישלו, הואיל והדרך לאוכלו אחרי בישולן. ומשמע מהאגלי טל דלא דוקא בסילקא יש טוחן, אלא בכל מאכל שהדרך לאוכלן אחרי בישולן, החותכן כשהן חייין חייב. וכן ביאר המנחת חינוך כמוסך שבת במלאכת טוחן.

אבל החיי אדם ככלל י"ז בנשמת אדם סק"ב ביאר, דאב מלאכת טוחן הוא כטחינת קמח, אבל חיתוך הוא רק דומה לטחינה, ולכן רק במידי דאורחיהו לחתכו חשוב מלאכה, אבל במידי שאין אורחיהו בחיתוך דק לא חשיב מלאכת טוחן. וביאר דתוס' ס"ל דדוקא סילקא אורחיהו לחתוך אותו דק דק והוי טוחן, משא"כ שאר ירקות, ע"י"ש. וכן איתא בתוס' הרא"ש, וז"ל דוקא בסילקא שייך טחינה שכן דרכה בכך אבל שאר אוכלין שרי, ע"כ.

ובר"ך קי"ד ע"ב כתבו התוס' בד"ה אלא, דנקיבת ירק אינה מלאכה מן התורה, דמאי דאמרינן האי מאן דפריס סילקא חייב משום טוחן, התם מיירי כשעושה חתיכות מאד דקות, והכא מיירי כשעושה חתיכות גדולות. וכתבו המנחת חינוך במלאכת טוחן והחזון איש בסימן נ"ז, דמשמע דהתוס' חזרו בהם וס"ל דבכל ירק שחתכו דק דק חייב משום טוחן. והחזון איש הוסיף שם, דיש לומר דאף התוס' בדף ע"ד ע"ב ס"ל כמו שכתב בדף קי"ד, ומה שכתב דשאר אוכלין מותר, אין הכוונה כמו שכתב בהגהות אשר"י שאר ירק, אלא רק על פת שבה מותר החיתוך הואיל ואין טוחן אחר טוחן. וכן למד השלטי גיבורים בפרק כלל גדול בדעת תוס', וז"ל מיהו בתוס' כתבו דוקא בחתיכת ירק שייך טחינה אבל לא בחתיכת שאר אוכלין, וכן כתב הסמ"ג שמותר לפרו הלחם דלא שייך טחינה בתר טחינה, ורא"ם אוסר לפרו פירורין לחם בשבת, עכ"ל.

מלאכת טחינה באוכלין

ביאור שיטת התוס'

ש"ע חיתוך חתך